

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

Att lita blint

En kvalitativ intervjustudie av förtroendet för Säkerhetspolisen

Författare: Ella Andersson och Sonja Wedman

Kandidatuppsats SOCK10, 15 hp

Vårterminen 2023

Handledare: Sara Skarp

Abstrakt

Författare: Ella Andersson och Sonja Wedman

Titel: Att lita blint - En kvalitativ intervjustudie av förtroendet för Säkerhetspolisen

Kandidatuppsats: [SOCK10], 15 hp

Sociologiska institutionen, vårterminen 2023

Följande uppsats undersöker det komplexa förhållandet mellan den svenska allmänhetens förtroende för Säkerhetspolisen och myndighetens mycket hemliga arbete. Med hjälp av kvalitativa intervjuer syftar uppsatsen till att besvara frågor om hur svenskarnas förtroende för Säkerhetspolisen kan förstås och vilken roll sekretessen spelar för deras förtroende. Vidare, med utgångspunkt i tidigare forskning inom det studerade området och olika teorier om tillit och information, syftar uppsatsen till att reflektera över och ge nyanserade insikter om orsakerna bakom det höga generella förtroendet, trots den låga generella kunskapsnivån. Genom en tematisk analys föreslår författarna att förtroendet för den svenska Säkerhetspolisen främjas genom bekräftade förväntningar, kunskapskontroll, frånvaro av misslyckanden och utnyttjande av sekretess. I motsats till tidigare upptäckter av forskare undersöker denna uppsats begreppet sekretess som en positiv faktor för allmänhetens förtroende för underrättelsetjänster.

Nyckelord: förtroende, Säkerhetspolisen, Sverige, kunskap, auktoritet, legitimitet, underrättelsetjänst

Abstrakt	1
1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	3
2. Bakgrund och tidigare forskning	4
2.1 Bakgrund	4
2.1.1 Det politiska förtroendet i Sverige	4
2.1.2 Förtroendet för Säkerhetspolisen	6
2.2 Tidigare forskning	6
2.2.1 Förtroende för offentliga aktörer - olika perspektiv	6
2.2.3 Transparens och förtroende	9
2.2.4 Förtroende för säkerhetstjänst	10
3. Teoretiskt ramverk	11
3.1 Kunskapshierarki	11
3.2 Epistemisk auktoritet	12
3.3 Kompetensgapet	13
3.4 Interpersonellt förtroende	14
3.5 Legitimitetsteori	15
3.6 Sammanfattning	16
4. Metod	16
4.1 Metodansats	16
4.2 Kvalitativ metod	17
4.3 Litteraturöversikt	18
4.4 Urval	18
4.5 Intervjuer och intervjuguide	20
4.6 Tematisk analys	22
4.7 Etiska överväganden	23
4.8 Reliabilitet och validitet	24
5. Resultat och analys	26
5.1 Högt förtroende för staten och Säkerhetspolisen	26
5.2 Säkerhetspolisen i media	29
5.3 Interpersonellt förtroende och tillit till staten	32
5.4 Säkerhetspolisens expertis	35
5.5 Sekretess föder förtroende	37
6. Diskussion	41
7. Slutsatser	42
Referenser	46
Bilagor	49

1. Inledning

Den svenska debatten har under första delen av 2023 präglats av rapporteringar om en intensifierad terrorhotnivå till följd av koranbränningar runt om i Sverige det senaste året (Haglund, 2023). Svenska Säkerhetspolisen definierar hotnivån som en trea på en femgradig skala, utifrån Nationellt Centrum för Terrorhotbedömnings (NCT) utvärdering (Haglund, 2023). Säkerhetspolisen är sedan 2015 en egen svensk myndighet vars uppdrag är att avslöja och förebygga brott mot Sveriges säkerhet (Säkerhetspolisen, 2022). Detta uppdrag omfattar allt ifrån personskydd till kontraspionage och kontraterrorism. Säkerhetspolisen är således Sveriges nationella säkerhetstjänst och arbetar för att höja säkerhetsnivån i landet (Säkerhetspolisen, 2022). Precis som övriga myndigheter styrs Säkerhetspolisen av instruktion, reglering och anslag från regeringen (Säkerhetspolisen, 2022). Utöver den informationsdelning som myndigheten själv står för i exempelvis media utser regeringen ett insynsråd vars funktion är att utöva insyn i verksamheten (Säkerhetspolisen, 2022).

Trots den intensifierade hotnivån har allmänheten högt förtroende för det sätt Säkerhetspolisen sköter sitt arbete (SOM-institutet, 2022). SOM-institutet (2022) genomför varje år förtroendeundersökningar för svenska samhällsinstitutioner. År 2022 publicerades en förtroendeöversikt av svenskarnas förtroende för Säkerhetspolisen mellan år 2002 och 2021 (SOM-institutet, 2022). Denna konstaterade att den svenska allmänheten rapporterar ett högt förtroende för Säkerhetspolisen. Det höga förtroendet återfinns även i undersökningar som gjorts gällande förtroende för svenska samhällsinstitutioner i stort (SOM-institutet, 2023). Det som skiljer Säkerhetspolisen från de övriga myndigheterna är att deras arbete sker under hög sekretess och väldigt få människor kan med säkerhet säga vad de arbetar med. Den svenska befolkningen anser sig alltså ha stort förtroende för en myndighet med bristande insyn. Hur kommer det sig? Vad kan det höga förtroendet bero på? Vilka skäl kan ligga bakom svenskarnas tillit till Säkerhetspolisen när insynen är så starkt begränsad? Denna uppsats avser att söka svar på dessa frågor och gräva djupare i attityden bakom ett högt förtroende för en myndighet utan transparens.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att med hjälp av semistrukturerade intervjuer undersöka vilka grunder förtroendet för Säkerhetspolisen baseras på. Genom att utforska olika aspekter som

kan påverka förtroendet, syftar uppsatsen vidare till att med hjälp av ämnesrelevant teori analysera den insamlade datan och därmed bidra till en bättre förståelse för allmänhetens attityder gentemot en myndighet vars arbete är dolt för allmänheten. För att uppnå syftet kommer uppsatsen besvara följande frågor:

- Hur kan svenskars förtroende för Säkerhetspolisen förstås?
- Vilken roll spelar Säkerhetspolisens hemlighetsfullhet för svenskars förtroende för myndigheten?

Uppsatsens explorativa och djupdykande tillvägagångssätt medför att forskningen inte söker efter att kunna säga något om en viss demografisk grups förtroende för Säkerhetspolisen. Studiens kvalitativa karaktär gör att resultatet inte blir generaliserbart, och följaktligen är det av vikt att notera att uppsatsen ämnar att skapa en bättre förståelse för svenskars förtroende för Säkerhetspolisen med hjälp av ett spritt men begränsat urval.

2. Bakgrund och tidigare forskning

I bakgrundskapitlet kommer tidigare forskning som ska användas för att situera studien i ett forskningssammanhang att presenteras. Inledningsvis presenteras en bakgrund till den svenska allmänhetens förtroende för staten och polismyndigheten, liksom svenskars förtroende för Säkerhetspolisen. Kapitlets nästkommande del redogör för akademisk forskning som utforskar politiskt förtroende, statlig transparens samt en studie som diskuterar förhållandet mellan allmänhet och säkerhetstjänst i Storbritannien.

2.1 Bakgrund

2.1.1 Det politiska förtroendet i Sverige

Varje år genomför SOM-institutet i Göteborg en förtroendeundersökning som mäter svenskarnas förtroende för olika samhällsinstitutioner (SOM-institutet, 2023). Den nationella SOM-undersökningen är den mest omfattande undersökningen som genomförs i Sverige gällande samhällsfrågor (SOM-institutet, 2023). Årets förtroendeöversikt innefattar förtroendemätningar för bland annat riksdag, regering och polis mellan år 1986 och 2022 (SOM-institutet, 2023). Utifrån sammanställningen av denna rapport kan det konstateras att

svenskar i allmänhet har ett tämligen högt förtroende för samhällsinstitutioner och myndigheter (SOM-institutet, 2023). Eftersom förtroendet för staten enligt tidigare forskning har visats korrelera med förtroendet för samhällsinstitutioner (Christiansen och Lågereid, 2005, s. 498), är det av intresse att mer ingående presentera resultatet för regeringen, riksdagen och polisen. En redogörelse för förtroendet för dessa institutioner kan i sin tur generera en bättre förståelse för förtroendet för Säkerhetspolisen som samhällsinstitution.

Frågan som ställts i den nationella förtroendeundersökningen för att kartlägga svenskarnas förtroende för olika samhällsinstitutioner är: *Hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?* (SOM-institutet, 2023). Enligt årets undersökning har 46% av respondenterna mycket eller ganska högt förtroende för regeringen, medan 43% av respondenterna har mycket eller ganska högt förtroende för riksdagen (SOM-institutet, 2023). Däremot svarade endast 21% respektive 20% att de hade litet eller mycket litet förtroende, vilket innebär att drygt 30% av respondenterna svarade att de varken har högt eller lågt förtroende för regering och riksdag (SOM-institutet, 2023). Det rapporterade förtroendet för riksdagen visar viss skillnad i de demografiska grupperna ålder, utbildning, boendeområde, sysselsättning och politisk orientering. Datan säger att ju äldre du är, ju mer utbildad, ju större stad du bor i och ju mer vänster på den politiska skalan du är, desto mer förtroende har du för riksdagen år 2022 (SOM-institutet, 2023). Fördelningen gällande förtroendet för regeringen följer samma mönster.

Enligt SOM-institutets förtroendeundersökning har förtroendet för polisen ökat varje år sedan 2016, undantaget att en viss minskning skett mellan 2021 och 2022 (SOM-institutet, 2023). På frågan om huruvida respondenten anser sig ha högt förtroende för det sätt polisen sköter sitt arbete har 70% svarat att de har högt eller mycket högt förtroende år 2022, medan endast 10% svarat att de har lågt eller mycket lågt förtroende (SOM-institutet, 2023). Denna fördelning bekräftar tidigare nämnda påstående om svenskars i allmänhet höga förtroende för samhällsinstitutioner. Ingen märkbar skillnad kan utläsas av resultaten uppdelat i de demografiska grupperna ålder, kön, utbildning, boendesituation, uppväxt utomlands, sysselsättning, politisk orientering eller intresse för frågan. Däremot kan det konstateras att förtroendet har ökat i de flesta grupper under det senaste decenniet (SOM-institutet, 2023).

2.1.2 Förtroendet för Säkerhetspolisen

År 2022 publicerade SOM-institutet en rapport gällande förtroendemätningar för Säkerhetspolisen med data insamlad mellan år 2002 och 2021, undantaget år 2004 och 2005 (SOM-institutet, 2022). Utvecklingen som skett i förtroendenivån för Säkerhetspolisen går i linje med utvecklingen för polisen, det vill säga en relativt stor ökning sedan 2016 (SOM-institutet, 2022). Fördelningen liknar även den fördelning som datan visade för polismyndigheten. År 2021 ansåg sig 60% av respondenterna ha stort eller mycket stort förtroende för det sätt Säkerhetspolisen sköter sitt arbete, medan endast 6% ansåg sig ha litet eller mycket litet förtroende. Den insamlade datan visar alltså att 34% varken har stort eller litet förtroende för Säkerhetspolisen (SOM-institutet, 2022). Viktigt att notera är dock att de som svarat att de inte har någon uppfattning inte har räknas in i datan (SOM-institutet, 2022).

I rapportens senare del presenteras resultaten för de demografiska grupperna som enkäten undersökt. I den presenterade datan kan det utläsas hur många procent av respondenterna i varje demografisk grupp som svarat att de inte har någon uppfattning, vilket i samtliga grupper är över 10%. Exempelvis visar resultatet att stor andel av de som saknar intresse för politik och nyhetsrapporteringar även saknar uppfattning om Säkerhetspolisen (SOM-institutet, 2023). Rapporten konstaterar således att mer än hälften av respondenterna har högt förtroende för Säkerhetspolisen och att mycket liten andel har lågt förtroende. Däremot är siffrorna för varken högt eller lågt förtroende, samt ingen uppfattning betydligt högre än för vanliga polisen (SOM-institutet, 2023). Förtroendenivåerna skiljer sig inte märkbart mellan de demografiska grupperna kön, ålder och mediekonsumtion (SOM-institutet, 2022). Däremot visar datan att ju högre utbildning, ju större stad du bor i och ju mer politiskt intresserad du är, desto högre förtroende har du för Säkerhetspolisens kapacitet att sköta sitt arbete (SOM-institutet, 2022).

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Förtroende för offentliga aktörer - olika perspektiv

Flera forskare har tidigare undersökt det politiska förtroendet för olika samhällsaktörer i Europa och Norden (Bengtsson och Brommesson, 2022, Christiansen och Lågereid, 2005,

Berg och Johansson, 2019, Fitzgerald och Wolak, 2014). Majoriteten av nedanstående artiklar drar slutsatsen att förtroende kommer ifrån olika drivkrafter, såsom prestation, kultur och människans natur.

Bengtsson och Brommesson (2022, s. 482) skriver om allmänhetens förtroende för samhällsinstitutioner i fall av kris eller förberedelse inför kris. Författarna menar att allmänhetens förtroende för regering, myndigheter och andra kollektiva aktörer är viktigt inte bara för aktörernas legitimitet, prestation och funktion, utan också för allmänhetens vilja att ta ansvar och göra uppoffringar för samhället och specifikt samhällelig trygghet (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 482). De skriver vidare att förtroende kan förstås på olika sätt. Tillit kan alltså å ena sidan betecknas som en individuell egenskap, vilket innebär att en person helt enkelt är förtroendefull eller misstroende i sin natur, men å andra sidan skulle tilliten för samhällsinstitutioner kunna bero på en återspeglning av den miljö i vilken en individ befinner sig och av de interaktioner som personen engagerar sig i (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 483). Det sista sättet på vilket förtroende kan förstås handlar om en individs subjektiva attityd till institutionella aktörers prestationer (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 484).

Att förtroende drivs av upplevd prestation är återkommande i den tidigare forskningen kring tilliten till offentliga aktörer. Även Christiansen och Lågereid (2005, s. 500) konstaterar att människor som är tillfredsställda med de offentliga institutionernas arbete har högre förtroende för regeringen. Christiansen och Lågereid (2005, s. 500) menar att åsikter kring regeringens prestation är viktigare för förtroendeskapande än politiskt engagemang och politisk ideologi. Även Berg och Johansson (2019, s. 290) diskuterar prestationer och hur dessa formar förtroendet för offentliga institutioner. Författarna menar att välfärdsstatens legitimitet är väsentlig eftersom den organiserar relationerna mellan medborgarna och staten samt mellan individer och grupper (Berg och Johansson, 2019, s. 291). Av denna anledning är behovet av att skapa och upprätthålla förtroende för offentliga institutioner i centrum för debatten om välfärdsstatens organisation och effektivitet (Berg och Johansson, 2019, s. 291). Enligt artikeln har tidigare forskning om förtroende för offentliga institutioner genomgående visat att upplevd prestation och tillfredsställelse med offentliga tjänster är positivt relaterat till institutionellt förtroende (Berg och Johansson, 2019, s. 291). Även Fitzgerald och Wolak (2014, ss. 131-132) menar att både nationella och lokala institutioner är sårbara för allmänhetens upplevelse av prestationsnivån.

Författarna hävdar att om omvärlden upplever låg prestationsförmåga hos en institution genererar detta också lågt förtroende (Fitzgerald och Wolak, 2014, ss. 131-132). Vidare pekar Fitzgerald och Wolak (2014, ss. 131-132) på att nivåer av politiskt förtroende beror på karaktären hos ett lands politiska institutioner och de representationsmöjligheter som dessa institutioner erbjuder allmänheten. Författarna påstår att generellt förtroende och politiskt förtroende går i linje med varandra (Fitzgerald och Wolak, 2014, s. 131). Detta innebär att människor som överlag litar på en del av statsapparaten tenderar att även lita på övriga institutioner. Ytterligare forskning som utforskar hur karaktären hos politiska institutioner är förtroendeskapande är Christiansen och Lägereid (2005, s. 505) som beskriver hur politiska och administrativa institutioner som under lång tid har utvecklat sitt förtroende är mer stabila och mindre sårbara för sociala förändringsprocesser. Dessutom argumenterar författarna för ett kumulativt mönster när det gäller förtroende, det vill säga att om människor litar på en av de statliga eller politiska institutionerna, litar de normalt på de andra aktörerna också (Christiansen och Lägereid, 2005, s. 498). Vidare fann Fitzgerald och Wolak (2014, s. 141) stöd för att människor har högre förtroende för nationella myndigheter och regeringar när dessa erbjuder fler möjligheter till representation, samt när gynnsamma resultat uppnås. Följaktligen fastställer studien att människor litar på nationella institutioner i större utsträckning om dessa värnar om demokrati och kvalitet (Fitzgerald och Wolak, 2014, s. 141).

Bengtsson och Brommesson (2022, s. 483) diskuterar även rollen som demografiska egenskaper spelar för människors förtroende. Exempelvis menar de att utbildning, politisk orientering och socioekonomisk status kan ha stor påverkan på en individs tillit till statsapparaten (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 483). Detta eftersom kunskap om det politiska systemet ökar allmänhetens uppfattning om det som legitimt. Vidare nämns gruppen ålder som en påverkansfaktor eftersom högre ålder automatiskt innebär mer erfarenhet. Ytterligare faktorer som författarna menar kan påverka förtroendet är det upplevda avståndet till den beslutande institutionen (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 483). Slutligen skriver Bengtsson och Brommesson (2022, s. 483) även att en individs tillit till främlingar kan spela stor roll för deras förtroende till institutioner. Interpersonellt förtroende bygger enligt Bengtsson och Brommesson (2022, ss. 482-484) på sociala egenskaper såsom moral, ansvar, erfarenheter och social dynamik, vilket kan vara drivande även i förtroendet mellan individ och institution. Ytterligare forskning som stödjer idén om interpersonellt förtroende som

förtroendeskapande även i samhällsinstitutionella sammanhang är Fitzgerald och Wolaks (2014, s. 138) artikel som konstaterar att dessa variabler har ett samband.

2.2.3 Transparens och förtroende

Kopplingen mellan transparens och förtroende har undersökts av de fyra författarna Grimmelikhuijsen, Porumbescu, Hong och Im (2013, s. 575). Samma fenomen har även studerats av författarna Cook, Jacobs och Kim (2010, s. 397). De två studierna belyser transparens och förtroende i stat och regering och ser med olika perspektiv på hur statlig transparens har en effekt på invånarnas förtroende.

Grimmelikhuijsen et al. (2013, s. 575-577) inleder med att poängtera att transparens av många forskare har påståtts öka invånarnas förtroende för stat och regering. De beskriver hur transparens ofta resulterar i att invånarna upplever sig mer bekanta med staten och således skapar en förståelse och närhet till landets statliga organ (Grimmelikhuijsen et al. 2013, ss. 575-577). Cook et al. (2010, s. 409) pekar i sin tur på att kunskap och information har en direkt koppling till förtroendet för statliga myndigheter. Författarna menar att en bristfällig tillgång till objektiv information om en myndighet eller stat kommer att resultera i en bristande tillit till staten som helhet (Cook et al, 2010, s. 409).

Grimmelikhuijsen et al (2013, s. 583) pekar på att transparens kan ha olika effekt i olika länder och fastställer att insyn visat sig ha en viss negativ påverkan på såväl sydkoreanska som nederländska medborgarnas förtroende för statens kompetens (Grimmelikhuijsen et al. 2013, s. 583). I Sydkorea var däremot de negativa reaktionerna på statlig transparens mer kraftfulla än i Nederländerna, och författarna poängterar att det kan bero på att Sydkorea har ett större etablerat avstånd mellan invånare och maktorgan (Grimmelikhuijsen et al. 2013, s. 583). De fastställer att statlig transparens således gör sig bättre i ett land, likt Nederländerna, där maktdistansen är mindre. Däremot poängterar författarna att förtroende är känsligt, och med hänvisning till Kampen, Van de Walle och Bouckaert (2006, s. 389 i Grimmelikhuijsen et al. 2013, s. 584) förklarar de att förtroende tar lång tid att bygga upp, och snabbt kan eroderas. Cook et al. (2010, s. 409) menar å sin sida att transparens och kunskap har en bevisad positiv korrelation med förtroende. De pekar på vikten av att medborgare läser den information som staten erbjuder. Således, om staten lyckas med att presentera lättläst och hanterlig information till sina invånare, och medborgarna i sin tur väljer att aktivt ta del av

informationen, kommer invånarnas förtroende för de statliga organen att öka (Cook et al, 2010, s. 409).

2.2.4 Förtroende för säkerhetstjänst

Pythians (2005) artikel är av relevans för att belysa och illustrera förtroende i förhållande till en säkerhetstjänst. Tidigare presenterad forskning belyser förtroende för stat och samhällsinstitutioner och behandlar inte förtroende för säkerhetstjänster specifikt. På grund av att litteratursökningen inte genererade någon forskning gällande åsikter och attityder gentemot en svensk säkerhetstjänst ansågs Pythians (2005) artikel vara av vikt för att relatera och kontextualisera undersökningens resultat till tidigare forskning. Detta trots att följande forskning berör ett annat land.

Pythian (2005, s. 653) belyser förtroendets betydelse och påverkan på den brittiska underrättelsetjänsten och dess legitimitet. Artikeln beskriver hur den brittiska underrättelsetjänstens omfattande sekretess hämmar möjligheten till insyn i myndigheten, vilket i sin tur länge har medfört en skepticism och en oro för erodering av medborgerliga fri- och rättigheter bland den brittiska befolkningen (Pythian, 2005, s. 653). Författaren beskriver hur allmänhetens inställning till den brittiska underrättelsetjänsten har präglats av ambivalens och han belyser hur misstankar eller bevis för politiserad underrättelse, tillsammans med publika underrättelsemisslyckanden, har genererat en negativ inställning till underrättelsetjänsten som organisation (Pythian, 2005, s. 653).

Vidare belyser författaren vad West (i Pythian, 2005, s. 671) beskriver som det värsta brott en underrättelseofficer kan begå; att putsa sina underrättelserapporter så att de faller inom ramen för officerens egna politiska övertygelser. West (i Pythian, 2005, s. 671) beskriver vidare hur förtroende är en förutsättning för att säkra underrättelsetjänstens effektivitet. Rapporteringen om brittiska underrättelsemisslyckanden, parallellt med en uppfattad icke-existerande ansvarsskyldighet till externa aktörer, har satt käppar i hjulet för den brittiska säkerhetstjänstens uppfattade legitimitet. Underrättelsetjänster spelar en nyckelroll i att bibehålla den nationella säkerheten och det är i tider av osäkerhet och rädsla som organisationens arbete ytterligare aktualiseras. I dessa situationer är förtroende en existentiell byggsten för att vägen till nationell säkerhet ska förbli effektiv (Pythian, 2005, s. 672).

3. Teoretiskt ramverk

I uppsatsens teorikapitel presenteras de teorier som kommer att tillämpas i kapitel 5. *Resultat och analys*. Inledningsvis introduceras teori kring kommunikation vilket följs av teorier kring hur nivåer av kunskap påverkar en individs förtroende. I den avslutande delen presenteras teori kring interpersonellt förtroende och legitimitet.

3.1 Kunskapshierarki

Petersen (2019, s. 317) beskriver hur underrättelseorganisationer generellt sett använder tre sätt att kommunicera med allmänheten (Petersen, 2019, s. 317). Underrättelsetjänsters kommunikation sker enligt författaren i syfte att bevisa sig som experter inom sitt fält. Kommunikationens betydelse blir således essentiell för att etablera en relation mellan organisation och allmänhet (Petersen, 2019, s. 318). Författaren belyser performativitetens betydelse som en viktig aspekt av underrättelsetjänsters kommunikation. Hon menar att det finns en motsättning mellan å ena sidan allmänhetens förväntningar på organisationens möjlighet att upprätthålla kontroll och fördelaktiga lösningar, å andra sidan organisationens förmåga att nå upp till dessa (Petersen, 2019, s. 318). Performativitetens betydelse riskerar således att underminera underrättelseorganisationens legitimitet och ställer krav på en mer transparent underrättelsetjänst. Kommunikation anses därför vara en viktig beståndsdel i att hantera denna motsättning (Petersen, 2019, s. 318).

‘Communication as awareness’ beskrivs som den del av underrättelsetjänsters kommunikation som svarar för att skapa tillit och förtroende för organisationen (Petersen, 2019, s. 319). Samtidigt som öppenhet frambringar legitimitet och förtroende så har underrättelsetjänster ett behov av att i stor utsträckning vara hemliga för att kunna genomföra sina arbetsuppgifter. Behovet av transparens versus behovet av hemlighållande är en av underrättelseorganisationers akilleshälar och således krävs en försiktig balansgång mellan dessa (Petersen, 2019, s. 320). ‘Communication as co-production’ förklaras i sin tur som den typ av kommunikation som främjar allmänhetens deltagande. Denna typ av kommunikation kan vara i form av frågor om tips från allmänhet respektive privata företag för att hjälpa till att exempelvis identifiera cyberhot (Petersen, 2019, s. 322).

‘Communication as advice’ beskrivs som den del av underrättelsetjänstens kommunikation som uppmanar allmänheten till att agera i enlighet med organisationens behov. Denna typ av kriskommunikation kan vara i form av upplysning av potentiella faror och risker och den har ett sändare och mottagare format. Informationen som överlämnas till allmänheten strömmar således endast från ett håll, från underrättelseorganisationen till civilsamhället (Petersen, 2019, s. 321). Följaktligen etableras en kunskapshierarki där innehavet av information begränsas till experter och delges med allmänheten endast när det anses passande och mindre riskfyllt. Den hierarkiska synen på information genererar således ett expert- och amatörförhållande mellan underrättelsetjänst och allmänhet. Underrättelseorganisationers utbredda behov av hemlighållande är alltså närvarande (Petersen, 2019, s. 321). Vermeir och Margócsy (i Petersen, 2019, s. 322) beskriver hur underrättelseorganisationer har ett behov av att hålla information hemlig, samtidigt som de likaså eftersträvar att kommunicera till allmänheten att de besitter viktiga hemligheter. Framhävandet av det faktum att viss information inte kan delas med allmänheten förmedlar en syn på underrättelseorganisationen som överlägsen. Den sociala strukturen kring hemlighållande upprätthåller således hierarkin mellan underrättelsetjänst och allmänhet - mellan den som har tillgång till information och den som inte har det (Petersen, 2019, s. 322).

Petersens (2019, s. 317) teori kring kunskapshierarki och experter och amatörer kommer att användas för att ytterligare belysa och generera en förståelse för respondenternas upplevelse av Säkerhetspolisens kommunikation och förståelsen för de anställda som överlägsna experter.

3.2 Epistemisk auktoritet

Zagzebski belyser (2013) teori kring epistemisk auktoritet och förtroende. Författaren beskriver hur människan har en tendens att anta att andra människor har samma behov av sanning och samma intellektuella förmåga som en själv (Zagzebski, 2013, s. 55). Hon belyser principen kring ‘epistemiskt förtroende för andra’ och hur människan i sin natur har en tendens att vid första anblick tro Q, endast för att någon annan tror Q. Om den person som tror Q senare visar sig samvetsgrann, så har människan därtill ytterligare skäl till att tro Q. Följaktligen har människan en tendens att lita på andra människors uppfattning och kunskap eftersom denne litar på sig själv och den mänskliga naturens strävan att söka efter sanna svar (Zagzebski, 2013, s. 68).

Tilliten till andra personer, i synnerhet personer som anses vara samvetsgranna, kan ytterligare förklaras av epistemisk auktoritet. Författaren beskriver epistemisk auktoritet som en person som “does what I would do if I were more conscientious or better than I am at satisfying the aim of conscientiousness - getting the truth” (Zagzebski, 2013, s. 109). På så vis kan en person anse en annan individ, som bedöms samvetsgrann, bättre på att upptäcka sanningen i en viss domän än personen själv. I och med detta väljer personen att lita på den samvetsgranna individens åsikter och kunskap mer än den litar på sig själv och sin egen förmåga att skaffa sig kunskap inom fältet (Zagzebski, 2013, s. 105). Följaktligen anpassar människor sina övertygelser utefter personer som de anser vara en epistemisk auktoritet eller som de förefaller ha ett epistemisk förtroende för (Zagzebski, 2013, s. 105).

Zagzebskis (2013) teori kring epistemiskt förtroende kommer att användas för att ytterligare belysa och förklara uppfattningen av Säkerhetspolisen som mer kunniga och kompetenta än en själv och hur detta i sin tur kan bidra till en tillit till Säkerhetspolisens arbete och kompetens.

3.3 Kompetensgapet

Parsons (1969) beskriver hur förtroendet mellan allmänhet och experter kan förstås. Författaren inleder med att ge en förklaring till vad han kallar ‘professional complex’, vilket kan förstås som relationen mellan forskning, handling och utläring (Parsons, 1969, s. 336). Den professionella relationen mellan lekmän och experter är till sin natur asymmetrisk och skiljer sig således från en mer jämlik relation (Parsons, 1969, s. 336). Författaren pekar vidare på hur kompetensgapet är närvarande inom alla situationer där lekmän ska samarbeta med experter (Parsons, 1969, s. 335). För att samverkan ska säkerställas krävs det att samarbetet baseras på andra grunder än endast lekmannens möjlighet att utvärdera huruvida expertens anspråk på expertstämpeln är motiverad. Följaktligen behöver det utredas huruvida experten har intentionen att utnyttja eller exploatera andra med tillämpandet av sin överlägsna kunskap, eller om denna har för avsikt att använda kunskapen i syfte att tillgodose allmänhetens gemensamma intressen (Parsons, 1969, s. 336).

Kompetensgapet kan enligt författaren överbryggas av förtroende (Parsons, 1969, s. 336). Han pekar på fyra principiella faktorer som skapar förtroende, och belyser att dessa är mer

grundläggande på grund av det kompetensgap som råder mellan expert och amatör. (1) Inledningsvis måste alla aktörer, på båda sidor av kompetensgapet, hysa tillit till att handlingarna i fråga syftar till att tillfredsställa gemensamma värderingar, exempelvis hälsa eller utbildning. (2) Dessa gemensamma värderingar måste i ett andra steg kunna omvandlas till gemensamma mål, exempelvis att bota en patient (Parsons, 1969, s. 336). (3) I ett tredje steg ska varje aktörs förväntningar överensstämma med dennes förväntningar även utanför den roll som individen har i den specifika kontexten. (4) I det fjärde och sista steget fastställs det att alla aktörers förtroende måste vara rationellt i förhållande till den information som finns. Exempelvis kommer en doktor som har visat sig ha negativa intentioner, förlora det förtroende som i vanliga fall ges till doktorer. Således måste informationen som finns tillgänglig om aktören, omfattande som vag, vara kompatibel med den nivå av tillit som tillhandahålls (Parsons, 1969, s. 337).

Parsons (1969) teori kring kompetensgap och förtroende kommer att tillämpas i analysen för att generera en bättre förståelse för hur förtroendet för Säkerhetspolisen kan förstås tack vare synen på myndigheten som experter och följaktligen experter som använder sin kompetens för att uppnå gemensamma syften och mål.

3.4 Interpersonellt förtroende

Holmes och Rempel (Carter, 2016, s. 375) har utvecklat en teori som fokuserar på tillit i den normativa utvecklingen av relationer. Specifikt utforskar de hur tillit utvecklas baserat på förutsäggelseförmåga och minskad osäkerhet (Carter, 2016, s. 375). Enligt denna teori uppstår förtroende mellan individer när de kan förutsäga andras beteenden. Exempelvis har två individer som träffas sannolikt förväntningar på vad den andra är eller borde vara (Carter, 2016, ss. 375-376). För att upprätthålla relationen görs förtroendefulla handlingar mot aktörerna. Handlingarna fungerar som ömsesidig försäkran i form av uppoffringar (Carter, 2016, s. 376). Dessa uppoffringar kan vara i form av att ta risker eller att placera sig själv i en sårbar position i förhållande till den andre i relationen. Teorin föreslår att utvecklingen av förtroende bygger på en process av minskad osäkerhet där individer gradvis går från att ha förtroende för relationens andra parts allmänna förutsägbarhet, till att ha förtroende för dess värderingar, motiv, mål och avsikter (Carter, 2016, s. 375).

Holmes och Rempels (Carter, 2016, ss. 375-376) teori kommer att användas i syfte att motivera grunderna för svenskarnas förtroende för Säkerhetspolisen. Teorin kommer alltså inte användas i syfte att analysera interpersonellt förtroende, trots att detta är grunden teorin utvecklats på. Istället används teorin för att förstå förhållandet mellan samhällsinstitution och civilsamhälle, som två parter i en relation. Denna applicering av teorin anses givande i förståelsen av förtroendet för Säkerhetspolisen, eftersom empirin visat ett visst mönster gällande idén om överensstämmighet av värderingar, förtroendefulla handlingar, mål och intentioner mellan myndigheter och civilsamhället.

3.5 Legitimitetsteori

För att analysera svenska statens och Säkerhetspolisens legitimitet och giltighet kommer legitimitetsteorin att användas. Denna teori handlar om uppfattningar och om hur makt kan definieras, respekteras och åtlidas, det vill säga legitimeras, bland individer i samhället (Carter, 2016, s. 379). Makt är enligt legitimitetsteorin förmågan att kontrollera och allokera resurser, samt förmågan att belöna eller straffa andra individer. Centralt för teorin är att en legitim makt tar formen av en auktoritet (Carter, 2016, s. 379). Begreppet auktoritet betyder i detta sammanhang en individs förmåga att reglera andras beteende genom att åberopa rättigheter som ligger i en viss social roll. Legitimitetsteorin försöker förstå det situationella sammanhang som uppstår då en individ frivilligt underordnar sig en auktoritetsperson. Teorin delar in makt i två former: ren och legitim makt. Ren makt är makt som är öppen och tvingande, såsom direkt fysisk aggression (Carter, 2016, s. 379). Legitim makt däremot handlar om auktoritet som i allmänhet respekteras och följs frivilligt. Vidare skiljer teorin på mikronivå och makronivå, där legitimitet på mikronivå definieras som anständighet, medan legitimitet på makronivå definieras som giltighet (Carter, 2016, s. 379). När en individ accepterar existensen av en normativ ordning och följer allmänna förväntningar på beteende i den större sociala strukturen, anser individen den normativa ordningen giltig (Carter, 2016, s. 379).

Tidigare forskning på legitimitetsteorin menar att legitimering är en funktion av fyra element: konsensus, opartiskhet, objektifiering och konsonans (Carter, 2016, s. 380). Dessa fyra element kan förklaras som (1) en auktoritets anspråk på legitimitet kommer inte att lyckas om det inte finns enighet mellan auktoritet och underordnade angående normer, värderingar, övertygelser, syften och förfaranden som är anpassade till maktanvändning, (2) dessutom

kommer auktoriteter inte anses legitima om de inte är rättvisa och opartiska, (3) övertygelser som auktoriteten väddar om måste baseras på objektiv fakta och (4) det måste finnas enighet mellan värderingar, normer, övertygelser, syften eller procedurer, och uppbyggnaden, villkoren och konsekvenserna av strukturen hos den auktoritet som är legitim (Carter, 2016, s. 380).

3.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis består uppsatsens teoretiska ramverk av kommunikationsteori, epistemisk auktoritet, kompetensgapet, Holmes och Rempels teori om interpersonellt förtroende, samt legitimitetsteorin. Teoriavsnittet omfattar således teori kring underrättelsetjänsters kommunikation, samt vetenskapliga perspektiv på kunskapsnivåer och hur individens tillit till andra kan konstrueras genom bristande kunskap kring specifika ämnen. Därtill inkluderar det teoretiska ramverket teori som fastställer förtroende som ett resultat av besvarade förväntningar och således avsaknad av osäkerhet gentemot andras intentioner. Avslutningsvis redogör legitimitetsteorin för vilka krav som är nödvändiga att uppnå för att en institution ska anses giltig och därmed förtroendeingivande. Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka ett relativt outforskat studieområde ansågs flertalet mindre teorier nödvändigt för att genomföra en givande analys. Undersökningens resultat passade inte inom ramen för större, övergripande och mer etablerade teorier. Således valdes flera mindre, mer specifika teorier ut för att förklara det komplexa fenomen som undersökningen påträffat.

4. Metod

I metodkapitlet kommer uppsatsens insamling av empiri och material att presenteras. Kapitlet innehåller även en presentation av urvalsprocessen, etiska överväganden och forskningens validitet och reliabilitet.

4.1 Metodansats

Uppsatsen har en induktiv ansats, vilket innebär att material har samlats in för att sedan analyseras med hjälp av teori (Bryman, 2018, ss. 49-50). Induktion går i sin helhet ut på att material samlas in för att senare, i en analys, kunna generera nyanserade perspektiv och

generella teoretiska slutsatser (Bryman, 2018, ss. 49-50). Sökandet efter passande teori och förklaringsmodeller har således gjorts efter insamlingen av materialet. Uppsatsens syfte är emellertid inte att skapa nya teorier, istället syftar uppsatsen till att förklara och nyansera ett fenomen med hjälp av existerande teori. Teorierna har således valts ut efter materialinsamlingen och senare nyanserats med hjälp av intervjumaterialet. Följaktligen har empirin satts i fokus och studerats förutsättningslöst utan givna teorier eller förkunskaper, i den mån det är möjligt.

Valet av en induktiv ansats kommer sig av studiens djupdykande och undersökande karaktär. En intervjustudie ansågs mer förmånlig för att uppnå studiens syfte i form av att undersöka vilka grunder svenskar baserar sitt förtroende för Säkerhetspolisen på. Eftersom undersökningens ämnesområde är tämligen utforskat ansågs en deduktiv ansats, i form av bekräftande eller revidering av förutbestämda teorier med hjälp av insamlat material, inte fördelaktig för att förstå kärnan i svenskars förtroende för Säkerhetspolisen (Bryman, 2018, s. 48). Kvantitativa undersökningar på området redogjorde för ett högt förtroende för den svenska Säkerhetspolisen, samtidigt som den tidigare forskningen belyser ett sviktande förtroende för säkerhetstjänster världen över (Pythian, 2005). Således ansågs en induktiv ansats kunna fånga komplexiteten i svenskars höga förtroende för en myndighet utan insyn och genom detta ge upphov till framtida och mer omfattande kvantitativa och deduktiva ansatser för att ytterligare utforska förtroendet för Säkerhetspolisen.

4.2 Kvalitativ metod

För att söka svar på uppsatsens frågeställningar har kvalitativ forskningsmetod använts. Eftersom forskningsfrågorna behandlar förståelse och utforskande av attityder anses detta vara den lämpligaste metodkategorin (Bryman, 2018, s. 454). Kvalitativ forskning är den forskningsstrategi som lägger vikt vid ord snarare än siffror (Bryman, 2018, ss. 454-455). Den är dessutom i grunden induktiv på så vis att den är tolkande och konstruktionistisk i sin natur. Därtill karaktäriseras kvalitativ forskning av en kunskapsteoretisk ståndpunkt, vilket innebär att forskningen är tolkningsinriktad och syftar till att skapa en förståelse för den sociala världen genom undersökningens deltagares tolkning av verkligheten (Bryman, 2018, s. 455). Av denna anledning tenderar kvalitativ forskning att hantera mindre populationer än kvantitativ forskning. För att fånga komplexiteten i allmänhetens syn på Säkerhetspolisen och således söka svar på frågor kring människors attityder, tankar och förståelse av omvärlden

ansågs en kvalitativ metod lämplig. En kvalitativ intervjustudie ger forskaren möjligheter att få en djupdykande och ingående förståelse för människors uppfattningar. Detta ansågs i sin tur essentiellt för att generera ett kvalitativt resultat i form av en insikt i svenskars resonemang kring uppfattningen av Säkerhetspolisen som förtroendeingivande och legitim.

4.3 Litteraturöversikt

En litteraturöversikt har genomförts i syfte att förse undersökningen med ett ramverk för forskningen (Denscombe, 2018, s. 475). Området som har undersökts är förtroende för staten och myndigheter, liksom förtroende för underrättelseorganisationer. Litteraturöversikten har genomförts genom en litteratursökning av vetenskapliga artiklar och böcker, vilka har samlats in och valts ut för att generera en heltäckande bild av det valda fältet. Bland annat har SOM-institutets (2022, 2023) kvantitativa data om förtroende valts ut och använts. Dessutom har rapporter som belyser politiskt förtroende, statlig transparens samt brittiska allmänhetens förtroende för underrättelsetjänsten granskats och använts i uppsatsens bakgrund och tidigare forskning. Sökningen efter litteratur har skett via sökmotorerna Lubsearch och Scopus och nyckelkällor har även identifierats från vetenskapliga artiklars referenslistor (Denscombe, 2018, s. 478). Således har litteraturen bidragit till ökad kunskap om vilka aspekter som behöver undersökas ytterligare, samt genererat användbar teori till analysen av materialet (Denscombe, 2018, s. 475). Den tidigare forskningen har väglett undersökningen och genererat en tydligare bild av vad denna uppsats kan bidra till i forskningsfältet. Fortsättningsvis har litteraturöversikten även bidragit till en ökad förståelse för potentiella metoder och tillvägagångssätt, samtidigt som den har hjälpt att identifiera på vilka sätt forskningen kan tänkas bidra med nya insikter (Denscombe, 2018, ss. 476-467).

4.4 Urval

Uppsatsens syfte är som tidigare nämnt inte att producera generaliserbara resultat, vilket innebär att urvalet för studien inte är representativt. Undersökningen är gjord på ett explorativt urval (Denscombe, 2018, s. 57). Anledningen till detta är framförallt för att studien utförts under en tidsbegränsad period, samt att den utforskar ämnen som tidigare är utforskade för att upptäcka nya idéer eller teorier (Denscombe, 2018, s. 58). Det explorativa urvalet ansågs även lämpligt av den anledning att uppsatsens syfte är att utforska och undersöka ett komplext samhällsfenomen, snarare än att konstatera att fenomenet existerar. Vidare har icke-sannolikhetsurval använts för att i urvalsprocessens inledande del ha viss

bestämmanderätt och valfrihet kring initiala respondenter (Denscombe, 2018, s. 58). Dessutom begränsades studien till tolv intervjuer på grund av tidsbrist och även denna del av processen ansågs vara viktig att kontrollera som forskare. Trots att uppsatsens syfte inte är att undersöka demografiska grupper eller egenskaper och dess relation till förtroendet för Säkerhetspolisen ansågs spridningen i ålder och kön viktig. Eftersom uppfattningar om förtroende för Säkerhetspolisen kan skilja sig mellan demografiska grupper, så begränsades urvalet till 7 kvinnor och 5 män, varav 4 representerade åldersgruppen 18-30 (unga vuxna), 4 åldersgruppen 30-60 (medelålder) och 4 representerade åldersgruppen 60-90 (äldre). Urvalet blir på detta vis inte representativt för allmänheten, men i viss mån kännetecknande för den (Denscombe, 2018, s. 59).

Tekniken som användes för att uppnå icke-sannolikhetsurvalet var en kombination utav subjektivt urval och snöbollsurval (Denscombe, 2018, ss. 67-70). Snöbollsurvalet användes framförallt för att finna respondenter som var villiga att delta, medan det subjektiva urvalet användes för att reglera kön och ålder, som tidigare nämnts. Genom att kontrollera vissa delar av urvalsprocessen kunde respondenter delvis handplockas för att ge relevans för studiens syfte och för att säkerställa att samtliga deltagare har vetskap om Säkerhetspolisens existens. Forskaren har på detta vis försäkrat sig om att ett brett tvärsnitt av människor inkluderats i urvalet och kan på så vis argumenteras för att i viss mån efterlikna ett representativt urval (Denscombe, 2018, s. 68). Vidare användes snöbollsurvalet för att effektivt finna lämpliga respondenter till studien. Eftersom det inte existerade någon urvalsram att förhålla sig till ansågs snöbollsurval särskilt användbart för att identifiera och kontakta deltagare (Denscombe, 2018, s. 70).

Eftersom undersökningen gjordes inom en stram tidsram begränsades urvalet till tolv respondenter, och därmed tolv intervjuer. Innan forskningsprocessen påbörjades fanns ingen bestämd mängd intervjuer som skulle genomföras, vilket innebär att urvalets storlek producerades genom ett kumulativt tillvägagångssätt (Denscombe, 2018, s. 78). Uppsatsen utgår som ovan nämnt utifrån ett icke-sannolikhetsurval och explorativt urval eftersom dessa tekniker lämpar sig för småskaliga, kvalitativa studier (Denscombe, 2018, s. 78). Det kumulativa tillvägagångssättet är likt urvalsteknikerna en metod som lämpar sig för undersökningar som kan identifieras som en upptäcktsprocess (Denscombe, 2018, ss. 78-79). När den insamlade datan ansetts tillräcklig för uppsatsens storlek avslutades materialinsamlingen.

4.5 Intervjuer och intervjuguide

Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka vilka bakgrundsfaktorer och drivkrafter som skapar förtroende för en myndighet vars arbete sker bakom hög sekretess ansågs intervjuer vara den mest lämpliga metoden för att samla in empirisk data. Den initiala idén bestod av en kvantitativ enkätundersökning för att kunna sträva efter ett så generaliserbart resultat som möjligt, men slutligen ansågs möjligheten att samla in fördjupad data kring åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter viktigare än resultatets generaliserbarhet. Målet med undersökningen är att förstå och utforska ett komplext fenomen, och inte att konstatera att det existerar, vilket ytterligare gav anledning till att använda kvalitativ metod.

Intervjuerna genomfördes på ett semistrukturerat och personligt vis (Denscombe, 2018, ss. 269-270). Materialinsamlingen genomfördes enskilt med endast intervjuare och respondent på en lugn och ostörd plats. Personliga intervjuer valdes eftersom denna typ av intervju är enklast att arrangera och samtidigt gör det enklare för forskaren att transkribera än exempelvis gruppintervjuer (Denscombe, 2018, s. 270). En plan för intervjuens struktur och utformning fanns färdig, men forskaren var öppen att frångå dessa frågor om intressant information för studien presenterades. Intervjuguidens struktur var således välarbetad men gav upphov till flexibilitet. Samtliga intervjuer inleddes med en presentation av studiens syfte, information kring samtycke samt respondenternas anonymitet. Fördelar med semistrukturerade intervjuer är att forskaren har möjligheten att ändra eller revidera intervjufrågor om det anses behövas (Denscombe, 2018, s. 292). I och med detta ser inte varje intervju likadan ut, utan forskaren ges möjligheten att lägga till eller ändra frågor om det anses relevant för att följa upp nya spår eller identifiera ytterligare aspekter av undersökningens syfte (Denscombe, 2018, s. 269). Vidare är det av vikt att belysa intervjuareffekten. Med intervjuer som materialinsamlingsmetod så tillkommer försvårande omständigheter, som respondentens benägenhet att anpassa sina svar efter vad denne tror att intervjuaren vill höra (Denscombe, 2018, s. 277). Faktorer liksom ålder, kön och etniskt ursprung kan ha en påverkan på respondentens svar, vilket är av vikt att ha i åtanke (Denscombe, 2018, s. 277). Således är det essentiellt att forskaren eftersträvar att inta en neutral och mer passiv hållning under intervjuens gång för att minimera sin påverkan på resultatet.

Fortsättningsvis är det av relevans att intervjuaren tar hänsyn till aspekter likt uppmärksamhet och lyhördhet under intervjuens gång (Denscombe, 2018, s. 279). Uppmärksamhet och lyhördhet för informantens känslor och berättelser är av vikt i ett sammanhang där intervjun sker på ett personligt vis. Det är fortsättningsvis av vikt att visa en bekvämlighet med tystnad och likaså inte avbryta informanten (Denscombe, 2018, s. 279). Tystnaden ska istället ses som en resurs som kan föra in samtalet på ett djupare plan. Vidare ska en professionell intervjuare följa upp med frågor och funderingar om denne identifierar motsägelser eller otydliga resonemang (Denscombe, 2018, ss. 279-280). Dessa hållpunkter har tagits hänsyn till under intervjuprocessen och intervjuerna har således präglats av en lyhördhet från intervjuarens sida. I de tillfällen då oklarheter har identifierats har följdfrågor ställts och fortsättningsvis har kroppsspråk liksom ögonkontakt och en uppvisad uppmärksamhet prioriterats. Om respondenten har belyst ett ämne som ansågs behöva utforskas mer har detta tagit hänsyn till och intervjuguiden har i dessa situationer kunnat frångås för att ytterligare nyansera intervjumaterialet.

Intervjuguiden har utformats med olika typer av frågor, däribland öppna, fasta, direkta och indirekta (Denscombe, 2018, ss. 254-257). På grund av uppsatsens något svårundersökta ämnesområde så krävdes en kombination av frågor för att generera så tydliga och utförliga svar som möjligt. Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka svenskars förtroende för Säkerhetspolisen så var det nödvändigt att använda såväl direkta frågor om förtroende för Säkerhetspolisen som mer indirekta frågor om förtroende för institutioner och staten.

Intervjuguiden delades in i två delar, i första delen kartlades bakgrund och i den andra delen gick frågorna in på djupet. I första delen inkluderades frågor om respondentens förtroende för främlingar och stat, liksom frågor gällande hur sällan eller ofta respondenten hör om Säkerhetspolisen i media. I den andra delen av intervjun adresseras ämnet förtroende för Säkerhetspolisen i större utsträckning. Denna del innefattar mer öppna frågor som möjliggör för respondenten att ge längre svar, exempelvis ställs frågan; Hur skulle du säga att ditt förtroende för Säkerhetspolisen ser ut? vilket följdes av frågan "Varför?". Dessa typer av frågor öppnar för att fånga komplexiteten i intervjupersonens resonemang och tankegångar (Denscombe, 2018, s. 257).

När en pilotstudie inledningsvis genomfördes upptäcktes det att respondenterna inte själva var medvetna om varför de anser sig ha ett högt förtroende för Säkerhetspolisen. Därmed

innehåller intervjuguidens andra del även fasta frågor där respondenten ombads att skatta sitt förtroende för både polis och Säkerhetspolis (Denscombe, 2018, s. 257). Dessa frågor driver respondenten till att göra en jämförelse mellan de två myndigheterna, vilket i sin tur resulterade i att de formulerade mer utförliga svar när de ombads att presentera sina resonemang bakom skattningarna. I kombination med de fasta frågorna ställdes även en direkt fråga kring varför respondenterna själva tror att de har ett högt förtroende för Säkerhetspolisen, trots att det är en hemligt arbetande myndighet. Det är således med hjälp av öppna, fasta, direkta och indirekta frågor som intervjuguiden bidrog till att generera ett användbart material för att uppnå uppsatsens syfte (Denscombe, 2018, s. 257).

4.6 Tematisk analys

För att ge sammanhang till den empiri som har samlats in har en tematisk analys genomförts. Detta angreppssätt karaktäriseras av att forskaren, i analysen, delar in materialet i olika teman. Kodningen av materialet drivs av forskningens fokus, frågeställningar och material (Bryman, 2018, s. 702). I denna uppsats har temana delats in utifrån övergripande mönster och likheter i respondenternas svar som är av relevans för att besvara forskningsfrågorna. Temana har således skapats efter grundlig läsning av det transkriberade materialet och genererat en förståelse för forskningens material och potentiella bidrag till forskningsfältet. Analysen har väglett av en långt utvecklad kärna av tekniker som forskaren bör ha som hållpunkter när denne utför den tematiska analysen (Bryman, 2018, s. 702).

Inledningsvis är det av relevans att se till repetitioner i datan. Exempelvis pekade en närläsning av transkriberingen på hur flertalet respondenter belyste sitt höga förtroende för Säkerhetspolisen. Vidare togs det även hänsyn till skillnader och likheter i materialet, men det främsta temana i undersökningen identifierades genom att se till repetitioner i materialet (Bryman, 2018, s. 705). Mönstret av repetitioner förekom både inom samma datakälla liksom mellan olika datakällor. När de repetitioner som upptäcktes i datan även sammanföll i relevans med undersökningens forskningsfrågor fanns tillräckligt med kriterier för att anses vara ett av undersökningens teman. Samtidigt är det av vikt att forskaren inte endast konstaterar sina teman, utan även motiverar dess betydelsefullhet för forskningen och dess kopplingar till andra teman eller till tidigare forskning (Bryman, 2018, s. 706).

Den process som har använts för att genomföra den tematiska analysen är av relevans att ytterligare redogöra för. Likt ovan nämnt inleddes analysen med en närläsning av materialet och de transkriberade intervjuerna. Detta gjordes i syfte att göra forskarna bekanta med den insamlade empirin. I nästa steg i processen inleddes öppen kodning av materialet där mindre delar av texten namngavs (Bryman, 2018, s. 707). Fortsättningsvis omgjordes en del av de färdigställda koderna till teman via en genomsökning av gemensamma nämnare i temana. I ett senare skede namngavs temana för att kunna relateras till tidigare forskning och teori. Namngivandet skedde med stor omsorg i syfte att inkludera kodernas alla dimensioner. Nästa steg i processen gick ut på att identifiera potentiella kopplingar och samband mellan undersökningens teman och koder (Bryman, 2018, s. 707). Slutligen sattes de valda temana i kontext, med uppsatsens forskningsfrågor och litteratur.

Den tematiska analysen genererade således fem teman. Inledningsvis identifierades temat "Högt förtroende för staten och Säkerhetspolisen", vilket valdes ut utifrån upprepningar i intervjumaterialet som uppenbarade ett mönster i respondenternas höga tillit till staten såväl som till Säkerhetspolisen. Fortsättningsvis uppenbarade den tematiska analysen även temat "Säkerhetspolisen i media". Temat karaktäriseras av respondenternas samstämmighet kring en relativt låg rapportering från Säkerhetspolisens sida, vilket resulterade i en uppfattad okunskap kring Säkerhetspolisens arbete bland respondenterna. Vidare påträffades temat, "Interpersonellt förtroende och tillit till staten", vilket mer djupgående uppenbarade ett mönster i interpersonellt- och statligt förtroende i relation till förtroendet för Säkerhetspolisen. Det fjärde temat som den tematiska analysen uppmärksammade var "Säkerhetspolisens expertis". Detta tema definieras av respondenternas konstaterade syn på Säkerhetspolisen som experter, och således valet att lita på Säkerhetspolisen på grund av dess expertis. Slutligen identifierades temat "Sekretess föder förtroende", vilket belyser mönster i respondenternas positiva syn på Säkerhetspolisens hemlighetsfulla arbete och beskrivningen av sekretess som nödvändig och förtroendeskapande.

4.7 Etiska överväganden

Studiens inledande etiska överväganden gjordes i valet av metod. Eftersom kvalitativ forskning ansågs lämpligast för studiens syfte beslutades vid planeringen av intervjuerna att alla typer av demografiska frågor skulle uteslutas. Då uppsatsens frågeställningar inte behandlar korrelation eller samband mellan olika demografiska grupper, innehöll intervjuerna

inga sådana frågor. Genom att utesluta dessa typer av ämnen kunde eventuell psykisk påfrestning eller skada undvikas (Denscombe, 2018, s. 439). Frågor kring respondenternas utbildning, politiska övertygelse eller personliga erfarenheter ställdes inte för att värna om personlig integritet och undvika otrygghet, personligt intrång och orättvishet (Denscombe, 2018, s. 439).

I utförandet av intervjuerna togs ytterligare etiska forskningsaspekter hänsyn till. Först och främst togs samtycke emot skriftligt i form av de svar som kom från kontaktade respondenter. Vidare kontaktades de som i skrift accepterat att delta i uppsatsens undersökning. Vid intervjutillfället presenterades inledningsvis bakgrundsinformation kring studien. En kort presentation av ämnet och forskningens syfte var av vikt att underrätta respondenterna om, eftersom ärlighet och öppenhet bör eftersträvas för att uppnå vetenskaplig integritet (Denscombe, 2018, s. 443) Efter att information kring undersökningen presenterats ombads respondenterna att samtycka till att delta i studien muntligt. Detta gjordes genom att återigen fråga om personen ville vara med i undersökningen. Ytterligare information som presenterades för respondenten innan intervjuens början var dennes rätt att avsluta intervjun när som helst utan att bli ifrågasatt, samt dennes rätt att avstå från att svara på frågorna. Dessa aspekter ansågs vara av vikt för studiens legitimitet eftersom det ska vara frivilligt att delta i forskning (Denscombe, 2018, s. 441).

Även samtycke kring inspelningen av intervjun togs i samband med intervjutillfället. Inspelningen uppgavs inte användas i något annat syfte än transkribering. Slutligen informerades respondenten om konfidentialiteten som kommer tillämpas på den data som samlas in. Efter det att inspelningen var påbörjad sades inga namn och inte heller annat som skulle kunna identifiera respondenten. Transkriberingen är även gjord under kodnamn för att värna om respondenternas anonymitet (Denscombe, 2018, s. 439). Deras identiteter är oviktiga för forskningens resultat eller legitimitet och av denna anledning gynnas inte studien av att bryta mot konfidentialiteten.

4.8 Reliabilitet och validitet

I kvalitativa undersökningar är det av vikt att ta hänsyn till reliabilitet och validitet för att säkerställa forskningens kvalitet (Bryman, 2018, s. 465). Undersökningens validitet kan förklaras som den insamlade datans relevans för syftet. Forskningens validitet

problematiserar med andra ord om forskningen mäter det den avser att mäta. LeCompte och Goetz 1982 (i Bryman, 2018, s. 465) beskriver validitet och reliabilitet inom kvalitativ forskning och delar in kriterierna i fyra aspekter. Författarna beskriver intern validitet som vikten av en samstämmighet mellan det insamlade materialet och forskarens slutsatser och teoretiska idéer (i Bryman, 2018, s. 465). Inom kvalitativ forskning beskrivs den interna validiteten vara ett av forskningsprojektets styrkor eftersom forskaren har möjligheten att grundligt undersöka fältet och således säkerställa att det finns en stark koppling mellan insamlat material och slutsatser (Bryman, 2018, s. 465). Valet av intervjuer ansikte mot ansikte som datainsamlingsmetod möjliggjorde således för en stark intern validitet eftersom forskaren gavs möjlighet att kontrollera datans relevans och riktighet under insamlingens gång.

Forskningens externa validitet, därigenom forskningens generaliserbarhet till andra sociala miljöer, kan i sin tur inte ses som en av forskningens styrkor (Bryman, 2018, s. 466). Eftersom intervjuer har använts som datainsamlingsmetod så begränsas urvalet i viss mån och följaktligen kan resultatet av undersökningen inte ses som generaliserbara slutsatser (Bryman, 2018, s. 466). Emellertid är forskningens syfte inte att generera generaliserbara resultat, istället syftar forskningen till att ge en inblick i svenskarnas förtroende för Säkerhetspolisen och därigenom belysa en aspekt som anses tämligen outforskad, för att i sin tur möjliggöra eller väcka intresse för framtida studier på ämnet.

Forskningens interna reliabilitet, och således forskargruppens överensstämmighet kring hur resultat och insamlat material ska tolkas är en av forskningens styrkor. (Bryman, 2018, s. 465) Under insamlingsprocessen liksom under den tematiska analysen har båda parter haft en samstämmighet kring hur det som har samlats in ska tolkas och förstås. Således har den interna reliabiliteten inte lidit av det faktum att forskningen har genomförts av två forskare (Bryman, 2018, s. 465). Istället har det givit utrymme för ett resonemang kring hur empirin kan tolkas på olika sätt och utifrån olika perspektiv, vilket har tillfört en djupare förståelse för det material som har samlats in.

Slutligen är forskningens externa reliabilitet av vikt att resonera kring (Bryman, 2018, s. 465). Extern reliabilitet refererar till i vilken mån forskningen kan replikeras, det vill säga i vilken utsträckning forskningen kan upprepas. Vanligtvis är extern reliabilitet en av den kvalitativa forskningens akilleshälar, eftersom den sociala miljön inte kan sättas på paus

(Byrman, 2018, s. 465). När relationer eller uppfattningar av en social miljö undersöks så kommer forskningen inte att kunna replikeras med samma förutsättningar och under samma omständigheter som tidigare, eftersom den sociala världen är under ständig förändring. Den forskare som har för avsikt att replikera tidigare forskning måste eftersträva att gå in i en så likartad social roll som tidigare forskare som möjligt, men forskningens möjligheter att replikeras kan trots detta inte säkerställas (Byrman, 2018, s. 465). En replikering av denna forskning anses inte vara av stor vikt, eftersom forskningen ämnar att undersöka ett tämligen utforskat område så uppmuntras till vidare studier. De fortsatta studierna på området behöver följaktligen inte vara av samma karaktär och utformning, istället kan framtida forskning med fördel använda sig av större urval liksom mer omfattande och längre intervjuer för att vidare undersöka de frågor som denna uppsats ämnar att ge svar på.

5. Resultat och analys

I uppsatsens resultat och analysdel kommer materialet insamlat från de semistrukturerade intervjuerna att presenteras. Empirin kommer även att analyseras utifrån den teori som beskrivits i kapitel 3. *Teori*. Analysens syfte är att resonera och reflektera över uppsatsens frågeställningar och bidra till en nyanserad bild av det komplexa förhållandet mellan allmänhetens förtroende för Säkerhetspolisen och det sätt som myndigheten arbetar. Kapitel 5. *Resultat och analys* är uppdelat i de olika teman som den tematiska analysen uppmärksammat.

5.1 Högt förtroende för staten och Säkerhetspolisen

I det inledande skedet av den tematiska analysen uppenbarade sig fenomenet högt förtroende för Säkerhetspolisen trots låg kunskap. Studiens resultat kan argumenteras för att gå i linje med den tidigare forskning som presenterats för att kartlägga utforskade områden på ämnet. SOM-institutets (2022) rapport visar att det svenska folket har högt förtroende för Säkerhetspolisen, vilket även uppsatsens undersökning föreslår. Även förtroendet för staten kan vara av vikt att nämna i analysen eftersom Säkerhetspolisen arbetar på uppdrag från regeringen. Enligt SOM-institutets (2023) förtroendeundersökning har svenskar överlag högt förtroende även för staten, definierat som regering och riksdag. Även detta påstående går i linje med det resultat som intervjuundersökningen genererat. Samtliga respondenter svarade

att de har förtroende för att svenska statens tjänstemän gör vad de kan för landets bästa, trots eventuell icke-sympatisering med styrande partiernas politiska riktning. Genom närmare granskning av svaren kan ett visst mönster identifieras i resultatet angående förtroendet för staten.

“Jag tänker att staten är, eller det har alltid varit ett stort förtroende till staten i Sverige och vi har en ganska stark stat som vi, alltså vi genom vår politik kan visa att vi litar väldigt mycket på.” - Karin

“I Sveriges fall är den nog ganska stor, för den har väl skött sig ganska bra, och jag tror inte att den försöker utnyttja oss individer allt för hårt.” - Valter

Inledningsvis identifieras idén om statens historia. Flera respondenter grundar sina argument för att lita på staten med resonemang kring statens långvariga styrka och närvaro. Att staten är pålitlig tack vare dess historia skulle kunna argumenteras för att peka på en konsensus vad gäller allmänna värderingar och förväntningar mellan allmänheten och staten. Eftersom staten är sårbar för förändring i form av riksdagsval och regeringsskiftet är denna aspekt av intervjuvärdet intressant. Att den svenska staten upplevs som stark kan spekuleras vara på grund av den svenska demokratiska kulturen och hur grundläggande värderingar respekteras trots skiftet av politiska orienteringar. Ytterligare delar av resultatet som stödjer idén om staten som demokratiskt rättvis är påståendet om möjligheten till påverkan av landets styre. Vidare aspekter av analysen som stödjer idén om överensstämmande uppfattningar mellan staten och civilsamhället är påståendet om att staten agerar i enlighet med lagar och regler.

“Jag har nog ett allmänt förtroende för att de flesta statstjänstemän och andra som jobbar inom staten vill så att säga göra ett, ett bra jobb och agera i enlighet med lagar och regler. Liksom att dem [...] så jag, jag litar nog på att dem, de försöker göra så gott de kan för att följa de regler som finns och inte försöker lura mig.” - Torbjörn

Dessa åsikter stödjer argumentet för att staten upplevs respektera allmänna värderingar och, trots sin beslutsfattande position, inte missbrukar sin makt. I enlighet med legitimitetsteorin (Carter, 2016, s. 379) argumenterar analysen för att svenskar anser statens makt legitim och respekterar därmed staten som auktoritet och överordnad. Återigen anspelar intervjustudiens resultat på en demokratisk tradition som efterföljs och respekteras av staten. Den demokratiska kulturen kan argumenteras för att medföra övertygelser, mål och syften som regering och riksdag såväl som civilsamhället förväntas efterfölja. I ovan presenterade citat framgår att respondenterna upplever tillfredsställelse med statens allmängiltiga mål och

värderingar, samt upprätthållandet av dessa. Den svenska politiska kulturens medförda förväntningar är alltså tillfredsställda, vilket innebär att de fyra kriterierna för legitimering av staten kan anses uppfyllda (Carter, 2016, s. 380).

“Ja, vi lever ju i ett demokratiskt land för det första ju. Där man också har möjlighet att påverka den som styr och ställer i det här landet. Sen är man ju uppväxt i det här demokratiska landet också med den typen av styre vi har så att det ligger väl i generna lite grann på något sätt. Ja. På något sätt så hänger det ihop ju. Det är ju rätt svåra jobb de gör ju så det får man ju ändå tycka att de gör så gott de kan.” - Linnea

“Man får ju förutsätta att de arbetar för landets bästa och sen följer man ju TV och tidningar i debatterna och så. Sen har man ju kanske sin politiska riktning och vilka jag tycker bäst om och vissa tycker jag inte alls om, men det är ju mitt tyckande givetvis. Det är inget lätt jobb. Men förutsättningen är ju ändå att de ska arbeta för vårt lands bästa och medborgarnas.” - Henrik

Slutligen visar analysen att svenska staten upplevs agera utifrån sin yttersta förmåga med de medel de har. Exempelvis påstår respondenterna att riksdag och regering arbetar med stora och svåra frågor, men att de upplever att staten vill medborgarna väl och arbetar för vad de anser är Sveriges bästa. Utöver den historiska och demokratiska dimensionen av förtroendeskapandet finns även ett nyttoperspektiv. Analysen kan alltså konstateras visa på både en viss konsensus mellan makthavare och underordnade, ett rättvist förhållande mellan de båda, samt ett överensstämmande mellan funktion och konsekvenser. Det skulle utifrån detta resonemang kunna argumenteras för att analysen stödjer idén om staten som legitim, i enlighet med legitimitetsteorin (Carter, 2016, s. 379). Legitimitet ges de normativa ordningar som anses giltigt auktoritära, det vill säga de auktoriteter som brukar sin makt på ett sätt som tillfredsställer de underordnade. I detta fall skulle svenskarnas åsikter kring statens historiska styrka, upprätthållande av demokratin och vilja att arbeta för medborgarnas bästa kunna påvisa ett konsensus i statens giltighet både vad gäller maktbruk och legitimitet.

Även förtroendet för Säkerhetspolisen visade sig gå i linje med den redogörelse som SOM-institutet (2022) gjort i samband med sin förtroendeundersökning. Samtliga respondenter i intervjustudien ansåg att de hade högt förtroende för Säkerhetspolisen, men konstaterade samtidigt att de saknade kunskap om vad myndigheten arbetar med. När frågan ställdes kring hur deras förtroende för Säkerhetspolisen såg ut svarade Elin och Christina följande:

“Det är högt förtroende också men det vet jag inte riktigt vad jag grundar det på. Det är nog bara att det är en myndighet liksom.” - Elin

“Ja, det är ju faktiskt högre [...] men jag har ingenting jag grundar det på varför jag tycker det.” - Christina

Däremot upptäcktes som tidigare nämnt en intressant kontrast till det höga förtroendet, nämligen att respondenterna saknade kunskap om vad Säkerhetspolisen gör. Samma respondenter som ovan svarade att de hade högt förtroende för myndigheten svarade följande när de ställdes frågan om hur mycket de faktiskt vet om Säkerhetspolisen och deras arbete:

“[Jag vet] absolut ingenting.” - Elin

“Jag skulle vilja säga att jag nog egentligen inte vet någonting om dem. Det man vet om dem är ju nästan bara det man ser i TV-serier och så och det är ju såklart inte verkligheten [...] eller så visst, där har ju varit en del uttalanden framförallt nu kanske sista halvåret eller så [...] där de i alla fall har haft presskonferenser eller så. Men nej, egentligen vet jag inte mycket om dem.” - Christina

Utifrån ovan presenterade utdrag kan det föreslås att trots avsaknad av kunskap kring Säkerhetspolisens arbetsuppgifter och syfte har svenskar generellt sett ett högt förtroende. Denna upptäckt strider mot tidigare forskning och idén om att ökad insyn och ökad kommunikation är förtroendeskapande (Cock et al, 2010, Petersen, 2019). Detta komplexa förhållande kommer att avhandlas djupare i avsnitt 5.5 *Sekretess föder förtroende*.

5.2 Säkerhetspolisen i media

Följande del i analysen kommer att belysa Säkerhetspolisens förekomst i media och hur Säkerhetspolisens kommunikation tas emot av respondenterna. Resultatet kommer att analyseras med hjälp av teori kring underrättelsetjänstens kommunikation samt epistemisk auktoritet.

Inledningsvis pekade den tematiska analysen på att respondenterna sällan hör om Säkerhetspolisen i media. Samtliga respondenter menar att de aldrig har tagit del av Säkerhetspolisens kommunikation via deras egna kanaler, istället har all information som respondenterna fått tillgång till förmedlats via gammelmmedia. Delar av resultatet pekar

däremot på att Säkerhetspolisen figurerar relativt frekvent i mediekanaler, men att denna förekomst i den mediala rapporteringen upplevs ha intensifierats under senare tid.

“Ja men det gör man ju rätt så ofta faktiskt [...]. Det är ju varje vecka. Absolut.” - Lisa

Således var samtliga respondenter inte överens om i vilken utsträckning myndigheten förekommer i media, och följaktligen kan studien konstatera att uppfattningen av myndighetens förekomst i media skiljer sig åt. Däremot uppmärksammades ett mönster av att flertalet respondenter ansåg att Säkerhetspolisen figurerade sällan i mediekanaler. Exempelvis pekade stora delar av resultatet på att Säkerhetspolisen sällan syns i media, samtidigt som vikten av att de inte visar upp sig allt för mycket belyses.

“Det tycker jag är som det ska vara, inte särskilt mycket.” - Mimmi

Säkerhetstjänsternas kommunikation har forskats på tidigare. Exempelvis belyser Petersen (2019, s. 320) intressanta aspekter av underrättelsetjänsternas kommunikation. Petersen (2019, s. 320) pekar på att det finns en etablerad diskrepans mellan allmänhetens vilja att ta del av information om organisationens arbete och säkerhetstjänstens möjlighet att förse allmänheten med information. Denna diskrepans har analysen inte gett stöd för, istället har resultatet indikerat, likt i citatet ovan, att hemlighållandet är en accepterad och till viss del uppskattad del av Säkerhetspolisens arbete. Det anses ingå i Säkerhetspolisens arbetsuppgifter att inte visa upp sig för mycket, vilket bland annat Sture ger stöd för när han svarar på frågan om hur ofta Säkerhetspolisen förekommer i media.

“Väldigt lite ju. Mer sällan än ofta. Men frågan är om det är det som kanske också är deras uppgift. De ska ta reda på mycket men inte synas och höras.” - Sture

Petersen (2019, s. 317) belyser tre typer av kommunikation som säkerhetstjänster använder sig av. Undersökningen visade att svenskar främst tagit del av vad författaren beskriver som ‘communication as awareness’. Kommunikation som sker i syfte att sprida medvetenhet om Säkerhetspolisen kan i linje med Petersens (2019) idéer förstås som ett medel för att skapa legitimitet och förtroende för myndigheten. Exempelvis menade respondenterna att den information de får av Säkerhetspolisen främst berör gripanden av olika slag. Det kan i sin tur kopplas till Säkerhetspolisens vilja att göra allmänheten medvetna om vikten av deras arbete

och genom detta skapa legitimitet och förtroende. När frågan kring hur ofta respondenterna ser Säkerhetspolisen i media svarade Göran och Johanna följande:

“Mm, alltså senast idag så var det ju att Säpo hade gripit terrorister tror jag det var.” - Göran

“Tbland och då känns det som att det är [...] det är mycket när det är någonting som är lite större. Något terrorattentat eller liksom det har varit någon terrorist gripen här. Då känns det som, då steppar Säpo in, i dem lite mer allvarliga och större sakerna som händer.” - Johanna

Av analysen framkom det att respondenterna upplever att de sällan ser eller hör om Säkerhetspolisen i media, och vid de tillfällen då Säkerhetspolisen syns så kan det tolkas som ett försök att skapa medvetenhet bland allmänheten. Därav kan tolkningen göras att majoriteten av den kommunikation som förmedlas till allmänheten har karaktären av ‘communication as awareness’ (Petersen, 2019, s. 319). I och med att information strömmar från säkerhetstjänsten till allmänheten i begränsad mån går det att peka på hur Säkerhetspolisen etablerar en kunskapshierarki. Tillgången till kunskap i form av underrättelser begränsas således till Säkerhetspolisen, vilket genererar en hierarkisk syn på åtkomsten till kunskap (Petersen, 2019, s. 321). Likt ovan konstaterat finns en förståelse för att Säkerhetspolisen inte kan dela med sig av information. Framhävandet av det faktum att informationen är begränsad till Säkerhetspolisen etablerar ett expert- och amatörförhållande. Säkerhetspolisen blir följaktligen överlägsen allmänheten i den aspekt att de besitter kunskap och information utan insyn från civilsamhället.

Kunskapshierarkin går i sin tur att koppla till vad Zagzebski (2013, s. 109) beskriver som epistemisk auktoritet. Av undersökningen framgick att respondenterna upplever en trygghetskänsla när de ser Säkerhetspolisen i media.

“Nej, men det känns väl lite tryggare kanske. Att det känns som att det är någon som gör något och har koll på det liksom, även om inte jag har koll på att de har koll på det så vet man att de finns där liksom. Och det är väl skönt att veta.” - Linnea

“Trygghet, det känns som att de alltid kommer upp i såhär kriser som man bara tänker, nu steppar Säpo in och gör sitt. Nu gör de vad de kan.” - Karin

Den trygghetskänsla och det förtroende som resultatet redogör för kan nyanseras av Zagzebskis (2012, s. 105) resonemang. Människor väljer att lita på de personer som de anser

är bättre på att få fram sanningen inom ett fält än vad de själva skulle vara på att få fram sanningen inom samma fält. Möjligen skulle den trygghet som beskrivs kunna förklaras av den etablerade kunskapshierarkin mellan allmänhet och Säkerhetspolis. Expert- och amatörförhållandet förmedlar en bild av Säkerhetspolisen som samvetsgranna och mer kunniga än en själv. När en aktör anses samvetsgrann så kan andra individer välja att lägga sin tillit till den samvetsgranna aktörens förmåga att ta riktiga och korrekta beslut, eftersom den troligen gör ett bättre jobb än vad individen skulle ha gjort. Exempelvis kan amatörer inom nationell säkerhet välja att lita på Säkerhetspolisens förmåga att försvara landet, av den orsaken att Säkerhetspolisen troligen gör ett bättre jobb i att försvara landet än amatören. Detta resonemang kan i sin tur styrkas av följande citat.

“[Jag litar på Säpo för att] de har ju mer kunskap och mer erfarenhet än vi andra har i det ämnet.” -
Sture

Slutligen, genom att etablera en kunskapshierarki och kontrollera informationsflödet, förmedlar Säkerhetspolisen en överlägsenhet i förhållande till allmänheten. Denna överlägsenhet i form av kunskap och expertis kan i sin tur tolkas som ett bevis på Säkerhetspolisens samvetsgrannhet. När Säkerhetspolisen stämplats som samvetsgranna upplever civilsamhället en känsla av trygghet och ett förtroende för Säkerhetspolisens förmåga att få fram sanningen inom sitt fält.

5.3 Interpersonellt förtroende och tillit till staten

Det tredje temat som identifierades i samband med den tematiska analysen var det interpersonella och statliga förtroendet. Enligt tidigare forskning (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 484) är förtroendet för andra människor en bakomliggande faktor för huruvida en person litar på samhällsinstitutioner, såsom exempelvis Säkerhetspolisen. Våra resultat strider mot denna uppfattning. Endast fyra av de tolv deltagarna i studien uppvisade en tillit till människor de inte känner. Den låga tilltron till främlingar berodde bland annat på att samhället idag känns otryggt.

“Nej. Det gör jag inte. [...] Det vet jag inte riktigt [varför], men jag tycker att det är så mycket som händer i samhället så att man kan inte lita på alla.” - Lisa

“Nej. Eftersom du säger främlingar, då känner jag ju inte dem. Man vet inte vad de har för syfte [...] för det är så mycket skojerier idag. Då är man på sin vakt. Man är misstänksam idag, för de man inte känner. Om de inte har någon anknytning till någon jag känner då.” - Henrik

Andra anledningar till att respondenterna hade lågt förtroende för främlingar grundade sig i personliga egenskaper, såsom att de ansåg sig ängsliga eller att de litar på andra beroende på intryck och känsla.

“Nej. Det beror nog mest på mig, att jag är lite ängslig. Jag nog känner mig lite osäker med människor som jag inte [...] som jag inte vet någonting om.” - Christina

“Det beror på vilket intryck de gör. Första intrycket. Jag tror det har med hur de betar sig. Vissa kan jag absolut lita på tror jag. Beroende på vilket beteende de uppvisar.” - Sture

Respondenternas syn på förtroendet för främlingar går i linje med den tidigare forskning som påstår att miljö och interaktion är förtroendeskapande i interpersonella relationer (Bengtsson och Brommesson, 2022, s. 483). Bengtsson och Brommesson (2022, s. 483) menar att miljö och omgivning har en påverkan på huruvida individer har tilltro till samhällsinstitutioner. Att Bengtsson och Brommesson (2022, s. 483) vidare påstår att även interaktioner är förtroendeskapande kan möjligen ge förståelse för varför respondenterna baserar sitt förtroende på intryck och känsla. Eftersom undersökningen däremot redogör för lågt interpersonellt förtroende på grund av en upplevd osäkerhet och otrygghet mot andra människors intentioner, skulle resultatet kunna argumenteras för att vara paradoxalt. Ett lågt interpersonellt förtroende och ett högt förtroende för samhällsinstitutioner, såsom Säkerhetspolisen, stöds inte av tidigare forskning (Bengtsson och Brommesson, 2022, Fitzgerald och Wolak, 2014). Värt att nämna är dock att den tidigare forskning som används för att kartlägga uppsatsens studieområde framförallt bygger på kvantitativa analyser. Detta skulle kunna vara en anledning till att resultaten strider mot varandra. Däremot kan uppsatsen inte bekräfta något kausalt förhållande mellan interpersonellt förtroende och förtroende för Säkerhetspolisen.

Att respondenterna anser sig ha förtroende för staten och det arbete som riksdag och regering utför kan konstateras av analysen i avsnitt *5.1 Högt förtroende för staten och Säkerhetspolisen*. Enligt denna analys stödjer uppsatsens resultat idén om staten som en legitim normativ ordning. Vidare skulle upplevelsen av staten som legitim möjligen förklara

allmänhetens förtroende för den. Enligt Holmes och Rempels (Carter, 2016, s. 375) teori om förutsägelse som förtroendeskapande i interpersonella relationer skapas förtroende genom förväntningar och minskad osäkerhet. Trots att denna teori är utformad för interpersonellt förtroende anser vi den lämplig för analys av statligt och institutionellt förtroende. Att teori kring förtroendet för andra människor anses användbart i förståelsen för institutionellt förtroende beror på att tidigare forskning konkluderar idén om överensstämmande moral, ansvar, erfarenhet och social dynamik som förtroendedrivande (Bengtsson och Brommesson, 2022, ss. 482-484), vilket går i linje med uppsatsens tidigare analys. I detta fall görs analysen utifrån idén om samhällsinstitutioner, likt staten, och civilsamhället som två parter i en relation. Låt säga att civilsamhället och samhällsinstitutionerna representerar två parter i en relation. För att civilsamhället ska anse institutionerna giltiga och legitima krävs att de dels är måna om allmänna värderingar och handlar opartiskt, och dels att de är korrekta och tillfredsställer allmänt prioriterade mål. Dessa krav skulle kunna argumenteras för att representera förväntningar som civilsamhället har på staten och institutionerna. Om dessa uppnås och efterföljs upplevs makthavarna som legitima. Det kan därmed spekuleras kring att osäkerheten minskar och tryggheten ökar, i sammanhang där civilsamhället anser institutionerna legitima och giltiga.

Utifrån detta resonemang skulle det höga förtroendet för staten och dess institutioner kunna förklaras med hjälp av både legitimitetsteorin (Carter, 2016, s. 375) och teorin om förutsäggelseförmåga som förtroendeskapande. Genom att respondenterna anser att staten är legitim, förväntar de möjligen att vissa värderingar, handlingar och mål prioriteras. Ett upprätthållande och bekräftande av dessa kan anses öka tryggheten till statens giltighet och därmed minska osäkerheten. Minskad osäkerhet kan i sin tur, med hjälp av Holmes och Rempel (Carter, 2016, s. 375), argumenteras för att vara förtroendedrivande. Ett högt förtroende för statliga institutioner kan i sin tur spekuleras samspela med ett högt förtroende för Säkerhetspolisen. Enligt tidigare forskning (Christiansen och Lägereid, 2005, s. 498) kan förtroende för en institution innebära förtroende även för övriga institutioner. Följaktligen skulle det ovan presenterade resonemanget kunna bidra till ytterligare förståelse för varför respondenterna redogjort för ett högt förtroende för Säkerhetspolisen, samt vad ett generellt förtroende för de båda institutionerna skulle kunna bero på. I följande kapitel kommer detta diskuteras ytterligare.

5.4 Säkerhetspolisens expertis

Det fjärde temat presenterar synen på Säkerhetspolisen som experter. Samtliga respondenter ansåg sig generellt sett ha hög tillit till experter, vilket i linje med reflektionen i avsnitt 5.2 *Säkerhetspolisen i media* skulle kunna förklaras av idén av experter som mer kunniga, och således trovärdiga och pålitliga.

Inledningsvis är det av relevans att belysa respondenternas syn på Säkerhetspolisen som experter inom sitt fält. Trots att respondenterna inte ansåg sig ha en tydlig uppfattning om Säkerhetspolisens arbetsuppgifter, visade de sig eniga om att myndigheten besitter en önskvärd kompetens och erfarenhet. Exempelvis förklarar Torbjörn och Johanna det såhär:

“Jag tänker har man jobbat med det länge eller har utbildat sig inom det så har man ju liksom rejält med fakta bakom sig och inte bara sina egna teorier och det gör det mer trovärdigt.” - Torbjörn

“Men det känns som att vägen dit är längre akademiskt, alltså med vilken kunskap du måste ha för att jobba på säpo, gentemot vilken kunskap du måste ha för att arbeta på polisen och den utbildning du behöver där [...]. Så det har väl absolut en korrelation med liksom expertis nivå i form av akademiskt, alltså år på universitet eller så många år du har utbildat dig.” - Johanna

Resultatet målar en tydlig bild av Säkerhetspolisen som experter inom sitt fält, och det går således att peka på hur tilliten till expertkunskap och framförallt Säkerhetspolisens påstådda expertis genererar ett högre förtroende för myndigheten. Parsons (1969, s. 335) resonemang kring kompetensgapet och hur detta kan överbryggas av förtroende är här av relevans. Respondenterna har pekat på ett kompetensgap mellan sig själva och Säkerhetspolisen inom frågor om nationell säkerhet. Parsons (1969, s. 336) menar att kompetensgapet existerar inom samtliga fält där det finns experter och amatörer som i någon mån ska samarbeta. Om ett fördelaktigt samarbete mellan allmänhet och Säkerhetspolis ska säkerställas krävs det en tillförlitlig verifiering av expertens kompetens, som inte vilar på amatörens möjlighet att utvärdera expertens egentliga kvalifikation. Utifrån respondenternas upplevelse går det att peka på att de har en förståelse för Säkerhetspolisen som kompetent. Således blir det relevant att utforska huruvida säkerhetspolisen använder sin kompetens på ett hederligt vis och ämnar att tillfredsställa allmänhetens intressen. Parson (1969, ss. 336-337) pekar på fyra grundpremissar som förtroendet för en expert baseras på. De fyra grundpremisserna beskrivs som (1) förståelsen av gemensamma värderingar och (2) de gemensamma värderingarnas

möjlighet att översättas till gemensamma mål. Fortsättningsvis beskrivs den tredje premissen som att (3) aktörernas förväntningar på varandra ska överensstämma även utanför rollen som expert eller amatör. Och slutligen (4) ska förtroendet vara rationellt utifrån den kunskap som finns tillgänglig om den andra parten (Parsons, 1969, ss. 336-337).

Respondenterna har redogjort för sin uppfattning om att Säkerhetspolisen arbetar med att försvara Sverige och kartlägga hot mot Sveriges säkerhet. Den första premissen för att ett förtroende ska byggas beskrivs som båda parter tillit till att den andra parten har likartade värderingar. I ett nästa steg krävs det att de gemensamma värderingarna kan omvandlas till gemensamma mål. De gemensamma mål och värderingar som respondenterna ger uttryck för är skyddande av nationell säkerhet.

“Jag tror inte att du söker dig dit om du är en, en människa som tycker att nej, det får bli som det blir.

Jag tror att det är människor som är intresserade av att vi behåller vår säkerhet. - Mimmi

Förtroendet kan således härledas till en uppfattning av att Säkerhetspolisen ämnar att använda sin expertis och kunskap för att uppnå gemensamma mål. Parsons (1969, s. 337) modell för förtroende belyser vidare att aktörernas gemensamma mål måste stämma överens även utanför de kontextuella rollerna som expert eller amatör. Citatet ovan ger stöd för en sådan syn på Säkerhetspolisens anställda, de beskrivs som individer som ämnar att skydda svensk säkerhet. Slutligen pekar Parsons (1969, s. 337) på att tilliten till experten måste vara rationell. Respondenterna lyfte fram att de sällan hör något negativt om Säkerhetspolisen.

“Alltså jag tror inte jag har läst en enda artikel om att, det här har Säpo gjort som varit dåligt” -

Johanna

“Jag inbillar ju mig att det här att man inte hör så mycket är för att de sköter sitt jobb, men det grundar jag bara på en känsla. Inte på någonting annat.” - Valter

Det går således att tolka det påstått höga förtroende för Säkerhetspolisen som en följd av bristen på negativa upplevelser av myndigheten. Förtroendet för en expert som inte har bevisat sig opålitlig kan således antas bli förhållandevis högt. Bristen på anledningar att misstro Säkerhetspolisens intentioner kan tillsammans med respondenternas syn på myndigheten och deras anställda som hederliga i sin användning av sin expertis vara en förklaring till att förtroendet för Säkerhetspolisen är högt. Uppfattningen av gemensamma

mål i form av att bibehålla Sveriges säkerhet kan i sin tur vara en bidragande faktor till att svenskar väljer att lita på Säkerhetspolisens bedömningar och intentioner.

För att återkoppla till tidigare avsnitt där förutsägelseförmåga argumenteras för att vara förtroendegivande för svenskars förtroende för staten, kan det föreslås att även förtroendet för Säkerhetspolisen grundar sig i förväntningar och förutsägelseförmåga. Enligt analysen av Parsons (1969, ss. 336-337) förtroendemodell i förhållande till respondenternas syn på Säkerhetspolisens expertis kan det argumenteras för att förtroendet för Säkerhetspolisen, likt förtroendet till staten, grundar sig i upprätthållandet och tillfredsställandet av gemensamma mål och värderingar. Detta kan, likt analysen av förtroendet för staten, liknas vid Holmes och Rempels (Carter, 2016, s. 375) teori kring förväntningar och minskad osäkerhet som förtroendeskapande. Respondenterna gav uttryck för avsaknad av rapporterade misslyckanden, vilket innebär att allmänhetens förväntningar på Säkerhetspolisen, i form av bibehållande av nationell säkerhet, har besvarats. På liknande sätt som statens legitimitet grundas på gemensamma mål och värderingar så har analysen pekat på att förtroendet även för Säkerhetspolisen bygger på idén om myndigheten som legitim och giltig. Detta perspektiv tyder på ett visst samspel mellan förtroendet för staten och förtroendet för Säkerhetspolisen.

5.5 Sekretess föder förtroende

Analysens femte del kommer att behandla respondenternas uppfattning av Säkerhetspolisens utbredda sekretess och dess påverkan på förtroendet för myndigheten. Som tidigare nämnt saknade samtliga respondenter kunskap kring Säkerhetspolisens faktiska arbete, samtidigt som de rapporterade ett högt förtroende. Tidigare forskning, likt Cook et al. (2010), har pekat på att mer insyn i statliga institutioner genererar ett högre förtroende, vilket uppsatsens resultat inte finner stöd för. I intervjuundersökningen presenteras istället ett paradoxalt förhållande mellan insyn och förtroende.

Allmänhetens möjligheter att hålla säkerhetstjänster ansvariga för sina beslut och handlingar är begränsade på grund av myndighetens utbredda sekretess. Tidigare forskning har utrett hur säkerhetstjänsternas utbredda hemlighetsfullhet har hämmat allmänhetens förtroende för myndigheten. Pythian (2005, s. 653) belyser hur brittisk underrättelsetjänst har tampats med en missnöjdhet och skepticism till underrättelsetjänstens förmåga att ta korrekta beslut. Denna skepticism och ambivalenta inställning kan i sin tur förklaras av dokumenterade

underrättelsemisslyckanden, liksom misstankar om politiserad underrättelse (Pythian, 2005, s. 653). Resultatet har likt, konstaterat i avsnitt 5.4 *Säkerhetspolisens expertis*, pekat på att allmänheten inte har erfarenhet av några underrättelsemisslyckanden från den svenska Säkerhetspolisen. Respondenternas upplevelser går således inte i linje med den brittiska situationen som Pythian (2005) förmedlar i sin artikel. Resultatet gav vidare inget stöd för misstankar om politiserad underrättelse i en svensk kontext, istället ställde sig respondenterna positiva till det faktum att Säkerhetspolisen inte behöver redovisa underlag för beslut.

“De [Säkerhetspolisen] jobbar ju med känsliga frågor. Då tänker jag att det är bra att inte vem som helst kan ha tillgång till den informationen. Att det hade ju kunnat bli farligt om det då var så att man bara kunde kräva ut handlingarna liksom. Så att det är nog positivt.” - Elin

“Jo, därför att det måste ju vara hemligt mycket. Det går ju inte och [...] för då skulle de ju inte kunna jobba, tycker jag, om det inte var hemligt. För de måste ju kunna göra mycket som inte syns och [...] så att bovarna, eller vad man kallar dem för, att de inte känner till det och märker. Man måste kunna göra saker och ting hemligt, i hemlighet.” - Göran

Resultatet skildrar alltså inte en önskan om större insyn i myndigheten, utan pekade istället på vikten av sekretess. Möjligen går det att urskilja en mer positiv inställning till Säkerhetspolisen, just på grund av att inga större misslyckanden har rapporterats. Samtidigt belyser Pythian (2005, s. 653) att förtroendet för regering och stat är fluktuerande bland den brittiska allmänheten och så är även förtroendet för den brittiska säkerhetstjänsten. I Sverige ser situationen annorlunda ut, likt beskrivet i avsnitt 5.3 *Interpersonellt förtroende och tillit till staten* rapporterade respondenterna ett högt förtroende för den svenska statsapparaten, vilket enligt tidigare analys skulle kunna indikera ett högt förtroende även för myndigheter likt Säkerhetspolisen.

Performativitetsgapet, som Petersen (2019, s. 318) belyser har respondenterna inte gett uttryck för. Istället har analysen visat en allmän positiv inställning till Säkerhetspolisens förmåga att uppnå de mål som allmänheten förväntar sig att organisationen ska uppnå. Detta kan likt tidigare konstaterat vara en följd av en begränsad kommunikation från Säkerhetspolisens sida, och således en okunskap om Säkerhetspolisens faktiska bedrifter och potentiella misslyckanden. De förväntningar som allmänheten har på myndighetens förmåga att försvara landet och upprätta kontroll har inte motbevisats, vilket resulterar i att kraven på

transparens inte blir lika centrala och skapar således bättre förutsättningar för synen på Säkerhetspolisen som legitim.

Likt konstaterat i avsnitten ovan gav resultatet uttryck för att Säkerhetspolisens utbredda sekretess är viktig. Vidare noterade analysen att Säkerhetspolisens hemlighetsfullhet inte påverkar förtroendet för myndigheten negativt. Majoriteten av respondenterna redogjorde för att förtroendet istället påverkades positivt av det faktum att Säkerhetspolisen har en utbredd sekretess. Detta kan redovisas i den del av resultatet där respondenterna besvarade frågor om hur Säkerhetspolisens omfattande sekretess påverkade deras förtroende för myndigheten.

“Mm, alltså det känns inte som att det, det påverkar kanske förtroendet lite, alltså det blir lite mer positivt när man får [...] alltså när det lilla man får höra oftast är, alltså mer en liksom positiv bias, eller vad man ska säga. Men jag vet inte heller om, jag vet inte, man vet ju inte hur det hade varit om det hade varit mer öppet. Men såklart finns mer grejer att analysera och kritisera då, så jag antar att det påverkar lite.” - Karin

“Nej, men det är väl för att, kanske att jag har mindre information om hur de jobbar och jag tänker mig att de sitter inne med mycket kunskap och har mycket underrättelser och vet mycket om vad som händer som vi andra inte känner till och att de [...] nej men jag tror att faktumet att man inte hör så mycket dåliga saker om Säpo egentligen gör att man får högre förtroende för dem.” - Christina

Respondenterna kan således tolkas basera sin positiva syn på hemlighetsfullheten med den begränsade möjligheten att granska myndighetens beslut. Tidigare forskning av Grimmeliikhuijsen et al. (2013, s. 575) belyser hur förtroende inte alltid är en direkt följd av transparens. Trots att flertalet forskare pekar på dess korrelation, så menar författarna att insyn i statliga procedurer och beslut kan ha en negativ påverkan på förtroendet för statens kompetens (Grimmeliikhuijsen et al, 2013, s. 575). Förtroende är känsligt och således kan en omfattande insyn i en myndighet öppna för möjligheter att ifrågasätta och granska beslut. Potentiella negativa upplevelser av en myndighet kan hastigt erodera förtroendet, samtidigt som positiva upplevelser inte har samma slagkraftighet och påverkan på tilliten. Detta går i linje med vad analysen har presenterat. Respondenterna har likt i ovanstående citat redogjort för en förståelse för detta fenomen. Eftersom Säkerhetspolisen är en myndighet som opererar nästintill helt utan insyn elimineras det kritiska elementen där förtroendet kan erodera till följd av granskning av felaktiga procedurer eller beslut.

Således, eftersom information om misslyckanden inte når allmänheten så väljer svenskar att lägga sin tillit till att saker sköts på rätt sätt. Om ingen tydlig anledning har getts till att tvivla på en myndighets förmåga att fatta korrekta beslut, finns ingen anledning till att inte lita på myndigheten. Respondenternas resonemang skulle således kunna ge stöd för teorin kring epistemisk auktoritet och epistemologiskt förtroende för andra. Zagzebski (2013, s. 55) förklarar att människan i sin natur har en förmåga att lita på att medmänniskor har samma intellektuella förmåga och behov av sanning som en själv. I och med att människan litar på sig själv, så har denne anledning att även lita på andra. I situationer när en annan individ har visat sig samvetsgrann, eller i detta fall, inte bevisat en brist på samvetsgrannhet så blir det en naturlig instinkt att lägga sin tillit till personens förmåga att fatta korrekta beslut (Zagzebski, 2013, s. 55). Följaktligen kan svenskars förtroende för Säkerhetspolisen förklaras av en brist på missnöjdhet med myndighetens arbete, och därmed ges ingen anledning till att tvivla på dess kompetens. Fortsättningsvis pekade respondenterna på ett behov av hög sekretess och att hemlighetsfullheten inte påverkar förtroendet negativt.

“[Säkerhetspolisens hemlighetsfullhet ser jag som något] positivt, ja positivt. Absolut, jag tycker de skulle vara [...]. Must, must är ännu bättre, för det är nästan ingen som vet något om det. - Mimmi

“Nej, det påverkar inte alls. Det ska vara hemligt. Man ska inte veta något om det tycker jag.” - Lisa

Analysen presenterar således en syn på Säkerhetspolisen som legitim tack vare hemlighetsfullheten och inte trots hemlighetsfullheten. Enligt utdragen uttrycker respondenterna en positiv syn på myndigheternas hemliga arbete och menar att arbetet bör ske under hög sekretess. Att utbredd sekretess och en icke-existerande insyn skapar förtroende stöds inte av den tidigare presenterade forskningen. Petersen (2019) menar att förtroende och legitimitet föds ur kommunikation. Cook et al. (2010, s. 409) belyser utbredd transparens som förtroendeskapande. Pythian (2005, s. 653) förklarar hur bristen på insyn skapar misstänksamhet och ambivalens bland en befolkning. I motsats till detta, går det av analysen att dra slutsatsen att respondenternas syn på Säkerhetspolisens hemlighetsfullhet och således brist på insyn istället kan beskrivas som förtroendedrivande. Detta förhållande mellan civilsamhället och säkerhetstjänster nyanserar vad tidigare forskning har funnit på området. Uppsatsen har alltså upptäckt ett obekant perspektiv på förtroende och sekretess. Av denna anledning kan förhållandet inte analyseras utifrån existerande teori. Denna intressanta, paradoxala infallsvinkel kräver således vidare forskning i framtiden.

6. Diskussion

Uppsatsen syftar till att skapa en nyanserad förståelse för svenskars förtroende för en säkerhetstjänst vars uppgift är att ha en hög sekretess. Säkerhetspolisens höga sekretess medför att den svenska allmänheten anser sig ha låg insyn i myndigheten. Samtidigt har analysen föreslagit ett högt förtroende för Säkerhetspolisen bland den svenska allmänheten. I en demokratisk stat har insyn beskrivits som en essentiell del i att få välfärdsstaten att fungera (Cook et al, 2010, s. 409). Det är genom insyn i statliga organ och myndigheter som förtroendet för dessa skapas och upprätthålls. Ett högt förtroende hos allmänheten är således en förutsättning för att den demokratiska staten ska kunna fungera effektivt. Säkerhetspolisen som myndighet har ett högt rapporterat förtroende, men en mycket begränsad insyn och således har ett paradoxalt förhållande identifierats.

Analysen har genererat en nyanserad förståelse för svenskars höga rapporterade förtroende för Säkerhetspolisen. Synen på Säkerhetspolisen som experter, liksom förståelsen för myndigheten som legitim på grund av att motsatsen inte bevisats, kan till viss del skapa en förståelse för svenskars höga förtroende för myndigheten. Samtidigt har en potentiell kunskapshierarki föreslagits etablera ett expert- och amatörförhållande mellan Säkerhetspolis och allmänhet, och myndighetens utbredda sekretess kan tolkas som förtroendedrivande. Den svenska allmänhetens förtroende för Säkerhetspolisen kan i viss mån förklaras och förstås med hjälp av teorier som epistemisk auktoritet, kompetensgap och legitimitetsteorin. Samtidigt finns det aspekter som går emot den tidigare forskning som finns på ämnet. Den forskning och de teorier som finns kring förtroende belyser i stor utsträckning hur förtroende skapas och upprätthålls i relationen mellan människor eller mellan civilsamhälle och stat. Förtroendet beskrivs således i flertalet sociologiska teorier som produkten av interaktion. När interaktion istället till viss del kan uteslutas som en påverkande faktor, brister somliga teoriers möjlighet att generera en förklaring till ett högt rapporterat förtroende för Säkerhetspolisen. Analysen har föreslagit att kärnan i svenskarnas höga förtroende kommer från Säkerhetspolisens omfattande hemlighetsfullhet. Således tyder resultatet på att svenskar litar på Säkerhetspolisen just eftersom att det är hemligt. Analysen har följaktligen identifierat en utforskad aspekt av förtroende. Synen på insyn och transparens som förtroendedrivande utmanas av det faktum att insyn och transparens i uppsatsens resultat kan

förstås som motsatsen. Respondenterna har förklarat att mer information skapar förutsättningar för kritisk granskning, samtidigt som det äventyrar Säkerhetspolisens egentliga syfte; att försvara Sveriges nationella säkerhet. Således kan Säkerhetspolisens hemlighetsfullhet inte förstås som hämmande för myndighetens legitimitet, istället kan det förstås som ett essentiellt verktyg och förtroendedrivande redskap.

Resultaten för denna uppsats är baserade på de tolv intervjuer som genomförts med ett så spritt urval som möjligt. Att dra slutsatser utifrån tolv intervjuer kan anses djärvt eftersom det inte i någon mån kan säga något om hela populationen. Däremot var generalisering inte uppsatsens syfte. För det explorativa syftet och inom ramen för uppsatsens tidsbegränsning ansågs tolv intervjuer lämpligt. För att uppnå ett generaliserbart resultat skulle ämnet kunna utforskas med hjälp av kvantitativa medel. På så vis hade ett större urval kunnat delta i studien, samt att mer korrekta korrelationer hade kunnat fastställas. En sådan metod skulle däremot göra uppsatsen representativ snarare än explorativ och intressanta, givande upptäckter kring attityder och åsikter skulle utebli. Efter att undersökningen genomfördes identifierades däremot tillkortakommanden gällande möjligheten att få långa, beskrivande svar. Ämnet är svårutforskat av den anledning att respondenterna har svårt att sätta ord på sina åsikter. Detta resulterade i kortare och ytligare svar än väntat och följaktligen krävdes följdfrågor för att fånga kärnan i respondenternas åsikter.

7. Slutsatser

Uppsatsens analys har grävt och reflekterat över det höga förtroendet för Säkerhetspolisen. I linje med studiens syfte har å ena sidan potentiella bakgrundsfaktorer till institutionellt förtroende utforskats, men även förtroendets komplexa förhållande till myndigheter vars arbete sker bakom stängda dörrar. Med hjälp av teori kring kunskapshierarkier, kompetensskillnader, förväntningar, giltighet och kommunikation har intervjustudien bidragit med fördjupade och nyanserade perspektiv på förtroendet för Säkerhetspolisen. Genom en tematisk analys identifierades de perspektiv på tilliten som återkom genom arbetsprocessens gång. Det är utifrån dessa teman som uppsatsens frågeställningar kommer att besvaras, och således tillföra nya perspektiv till studieområdet.

Den första upptäckten som gjordes var att svenskar tenderar att ha ett högt förtroende för Säkerhetspolisens kompetens och skicklighet. Detta trots avsaknad av kunskap kring myndighetens faktiska arbetsuppgifter. Uppsatsen kunde även i viss mån bekräfta ett högt förtroende för staten. Den höga tilliten till staten kan i linje med analysen föreslås vara på grund av idén om svenska staten som legitim. Enligt analysen uppvisar staten en historisk styrka, vilken är svår att bortse från trots regelbundna regeringsskiften. Vidare karaktäriseras staten av demokratisk kultur, vilken kan argumenteras för att representera ett överensstämmande gällande värderingar mellan stat och civilsamhälle. Slutligen kännetecknas svenska staten av en vilja att göra gott, vilket innebär att inte endast värderingarna är lika, utan även de prioriterade målen som samhället vill uppnå. Dessa tre dimensioner av staten gör den giltig och legitim i svenskarnas ögon, vilket i sin tur är förtroendedrivande och relevant i diskussionen kring Säkerhetspolisen, eftersom myndigheten jobbar på uppdrag av regeringen.

Analysens andra upptäckt rör Säkerhetspolisens figurering i media och hur denna typ av kommunikation kan spela roll för svenskarnas förtroende för myndigheten. Av analysen framkom inledningsvis att svenskar upplever att Säkerhetspolisen sällan syns i media. Analysen uppenbarade vidare att den begränsade rapporteringen kring Säkerhetspolisen och deras arbete ansågs vara både positivt och nödvändigt. Eftersom information strömmar strikt åt ett håll kan det antas att ett kunskapshierarkiskt förhållande existerar mellan Säkerhetspolisen och civilsamhället. Ett hierarkiskt förhållande av detta slag anses dock inte negativt bland svenskarna, utan en känsla av trygghet uppstår när Säkerhetspolisen figurerar i media. Detta kan, i enlighet med teorin om epistemisk auktoritet, bero på att civilsamhället anser Säkerhetspolisen samvetsgranna och därmed giltiga och förtroendeingivande i sin expertis och överlägsenhet.

Uppsatsens tredje tema gäller förhållandet mellan interpersonellt förtroende och förtroende för institutioner. Av den tidigare forskningen att döma ska det existera ett samband mellan att vara förtroendefull mot andra, och att ha ett högt institutionellt förtroende. Detta kan uppsatsen varken bekräfta eller förkasta eftersom majoriteten av respondenterna uppgett ett lågt förtroende för andra människor, men ett högt förtroende för både staten och Säkerhetspolisen. Möjligen beror det på metodskillnader i forskningen och kanske krävs kvantitativ data för att bekräfta en sådan korrelation. I vilket fall kan interpersonellt förtroende inte argumenteras för att vara drivande i förtroendeskapande gentemot

Säkerhetspolisen och således inte heller vara till hjälp för att besvara uppsatsens frågeställningar.

Säkerhetspolisens expertis analyserades i uppsatsens fjärde tema. Trots den utspridda okunskapen kring Säkerhetspolisens faktiska arbete visade analysen en enighet gällande myndighetens upplevda expertis. Reflektionens inledande del uppenbarade ett kompetensgap mellan Säkerhetspolisen och allmänheten. Kompetensgapet kan överbryggas med hjälp av förtroende, vilket analysen pekade på kan grundas på parternas överensstämmande värderingar, gemensamma mål, samt den rationella tilliten till experten. Även förståelsen för gemensamma mål utanför kontextuella roller styrktes av analysen. Som nämnt tidigare upplever svenskar en brist på negativa intryck av Säkerhetspolisen, vilket kan vara anledningen till att de rationellt verifierar myndigheten som experter. Utifrån analysen kan det även föreslås att svenskar uppfattar de gemensamma målen och värderingarna tillfredsställda, vilket möjligen kan förklara deras val att lita på Säkerhetspolisens intentioner. Resonemangen som förts kring myndighetens expertstämpel går i linje med analysen av staten och Säkerhetspolisen som legitima normativa ordningar. Eftersom även giltighet uppnås på basis av överensstämmande värderingar och mål, samt förutsägelsebara intentioner och handlingar, kan slutsatsen dras att såväl expertis och kompetens, som legitimitet och giltighet spelar roll för svenskars förtroende för Säkerhetspolisen.

Uppsatsens kanske mest intressanta fynd återfinns i analysen kring det höga förtroendet trots Säkerhetspolisens hemliga arbete. Enligt den empiriska grund på vilken analysen baseras på anses sekretess och varsam kommunikation positivt för tilliten till myndigheten. Denna upptäckt föreslår att hemlighetsfullhet skulle vara drivande i förtroendebildningen för svenskarna, vilket den tidigare forskningen menar skulle ha motsatt effekt. Analysen identifierade att sekretess föder förtroende, bland annat på grund av minimal rapportering kring arbetet. Civilsamhällets begränsade tillgång till information och således en utebliven redogörelse för Säkerhetspolisens potentiella misslyckanden resulterar i minskad tvivel på att myndigheten gör ett bra jobb. Dessutom menade respondenterna att den generella uppfattningen är att myndigheten arbetar med ärenden som behöver hanteras diskret och att informationen kring dessa bör stanna inom gränserna för Säkerhetspolisen. Även det höga förtroendet för staten kan spela en nyckelroll i dessa uppfattningar eftersom en tillit till statens prioriteringar möjligen minskar misstanken om politiserat underrättelsearbete, vilket enligt tidigare forskning annars kan rubba förtroendenivån för en säkerhetstjänst.

Svenskarnas bild av både staten och Säkerhetspolisen som legitim gör att de också anser hemlighetsfullheten giltig och nödvändig för ett fortsatt fungerande arbete. Framtida forskning bör göras på området för att med starkare medel kunna fastställa, eller åtminstone vidare utforska, detta paradoxala förhållande.

Sammanfattningsvis föreslår analysen att svenskars höga förtroende för Säkerhetspolisen kan förstås med hjälp av statligt förtroende, avsaknad av rapportering, överensstämmande normer, kompetensskillnader och uppskattad sekretess. Den sociala världen är komplex och varje medborgares förtroende för Säkerhetspolisen kan inte förklaras eller fastställas av dessa fynd, men uppsatsens upptäckter lägger en grund på vilken framtida forskning kan ta avstamp ifrån. Forskning kan således göras på de demografiska egenskaper som kan påverka en människas förtroende, i kombination med ovan diskuterade idéer. Vidare har analysen gjort ett försök att utforska hemlighetens roll i svenskarnas förtroende för Säkerhetspolisen. Fynden föreslår att hemlighet är drivande i tilliten av den anledning att sekretess anses positivt och nödvändigt för ett fungerande underrättelsearbete. Utan sekretessen skulle myndighetens giltighet äventyras, vilket medför ett rubbat förtroende för kompetensen. Uppsatsen föreslår således att den svenska befolkningen föredrar att lita blint på Säkerhetspolisen.

Referenser

Bengtsson, R. & Brommesson, D. (2022). Institutional trust and emergency preparedness: Perceptions of Covid crisis management in Sweden. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. 2022;30, ss. 481-491.

doi: 10.1111/1468-5973.12391

Berg, M. & Johansson, T. (2019). Building Institutional Trust Through Service Experience - Private Versus Public Provision Matter. *Journal of Public Administration Research And Theory*. 2020;30. ss. 290-306.

doi: 10.1093/jopart/muz029

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber.

Carter, M, J. (2016). Microsociologies: Social exchange, Trust, Justice and Legitimacy. I Abrutyn, S. (red.) *Handbook of contemporary sociological theory*. [Cham]: Springer, ss. 369-386.

Christiansen, T. & Lågereid, P. (2005). TRUST IN GOVERNMENT: The Relative Importance of Service Satisfaction, Political Factors, and Demography. *Public Performance & Management Review*. 28;4. ss. 487-511.

doi: 10.1080/15309576.2005.11051848

Cook, F. L., Jacobs, L. R., Kim, D. (2010). Trusting What You Know: Information, Knowledge, and Confidence in Social Security. *The Journal of Politics*, 72(2), ss. 397-412.

doi: 10.1017/s0022381610000034

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur: Lund.

Fitzgerald, J. & Wolak, J. (2014). The roots of trust in local government in western Europe. *International Political Science Review*. 2016;37. ss. 130-146.

doi: 10.1177/0192512114545119

Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B. & In, T. (2013). The Effect of Transparency in Government: A Cross-National Comparative Experiment. *Public Administration Review*, 73(4), ss. 575-586. doi: 10.1111/puar.12047

Haglund, A. (2023). NCT: Sverige prioriterat mål för terrordåd. *Aftonbladet*, 8 mars. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/q13R4m/nct-sverige-prioriterat-mal-for-terrordad> [2023-05-12]

Parsons, T. (1969). Research with Human Subjects and the “Professional Complex”. *Daedalus* 98(2), ss. 325-360. <https://www.jstor.org/stable/20023881> [2023-05-01]

Petersen, K. L. (2019). Three Concepts of Intelligence Communication: Awareness, Advice or Co-production. *Intelligence and National Security*, 34(3), ss. 317-328. doi: 10.1080/02684527.2019.1553371

Pythian, M. (2005). Still a Matter of Trust: Post-9/11 British Intelligence and Political Culture. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 18(4), ss. 653-681. doi: 10.1080/08850600500177127

SOM-institutet (2022). *Förtroendet för Säkerhetspolisen (Säpo) 2021*. (Rapport 2022:21). <https://www.gu.se/som-institutet/resultat-och-publikationer/rapporter>

SOM-institutet (2023). *Svenska förtroendetrender 1986-2022*. (Rapport 2023:3). <https://www.gu.se/som-institutet/resultat-och-publikationer/rapporter>

Säkerhetspolisen (2023). *Bedömning av terrorhotet för 2023*. <https://sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/nyheter/nyheter/2023-03-08-bedomning-av-terrorhotet-for-2023.html> [2023-04-02]

Säkerhetspolisen (2022). *Organisation*. <https://www.sakerhetspolisen.se/om-sakerhetspolisen/organisation.html> [2023-04-02]

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Säkerhetspolisen (2023). *Styrning och uppföljning*.

<https://www.sakerhetspolisen.se/om-sakerhetspolisen/styrning-och-uppfoljning.html>

[2023-04-02]

Säkerhetspolisen (2022). *Säkerhetspolisens uppdrag*.

<https://www.sakerhetspolisen.se/om-sakerhetspolisen/sakerhetspolisens-uppdrag.html>

[2023-04-02]

Zagzebski, L.T. (2012). *Epistemic authority: a theory of trust, authority, and autonomy in belief*. New York: Oxford University Press

Bilagor

Intervjuguide

Inledning

- Information kring studien
- Samtycke (till deltagande och inspelning)
- Information om anonymitet

Tema 1 - bakgrund

- Anser du dig själv lita på främlingar?
  - Vad beror det på?
  - Varför/varför inte?
- Hur ser ditt förtroende till staten ut?
  - Vill du utveckla?
- Tycker du att du litar mer eller mindre på en person när den har en expertstämpel?
  - Varför/varför inte?
- Hur mycket skulle du uppskatta att du tar del av nyhetsrapporteringar? Hur många minuter/timmar per dag ungefär?
  - Läser tidning? Ser på nyheterna? Har nyhetsappar? Nyheter genom sociala medier?
- Känner du dig orolig för Sveriges säkerhet?
  - På vilket sätt?

Tema 2 - Förtroende för Säpo

- Hur mycket tycker du att du vet om Säkerhetspolisen?
- Vad är din uppfattning av Säpos arbetsuppgifter?
- Hur ofta hör du om Säpo eller dess arbete i media?
  - Är det genom Säpos egna kanaler eller via gammelmmedia?
  - Vilka känslor skulle du säga uppstår när du ser Säkerhetspolisen i media?
Exempelvis oro, trygghet, rädsla?
- Hur skulle du säga att ditt förtroende för polisen ser ut?
  - Skatta ditt förtroende på en skala 1-10
- Hur skulle du säga att ditt förtroende för Säpo ser ut? Högt lågt?

- Skatta ditt förtroende på en skala 1-10
- Varför litar du/ litar du inte på Säpo?
  - Vill du utveckla?
- Varför litar du mer/mindre på Säpo än på polisen?
  - Vem anser du har högst expertis inom sitt arbetsområde, polisen eller Säpo?
  - Varför då?
- Säpo som organisation är mycket hemlig, påverkar det ditt förtroende för myndigheten?
  - I så fall positivt eller negativt?
  - Varför?